

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
12/2017
25. marec 2017

Cena 0,50 €

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

ČO V SEBE EŠTE UKRÝVA
ČERTOVO KOPYTKO AMNESTIÍ
Strana 4.

DOTKNUTÝ FRANTIŠEK VNUK
PROTI URÁŽKAM V PRAVDE
Strana 5.

SLOVENČINU V ŠKOLÁCH
SYSTEMATICKY NIVOČIA
Strana 6.

NEVESTU UŽ TERAZ VYBERAJÚ
ZO ŠVÁRNÝCH VRANOVČANIEK
Strana 8.

PRIEKOPNÍK PÔRODNÍCTVA
OD BECKOVSKÉHO HRADU
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Škandál resocializačného zariadenia Čistý deň je produktom hrubého politického cynizmu na Slovensku, ktorý sa naplno rozohrel, keď poslankyňa Natália Blahová (SaS) zverejnila na webe svojej Requiem pre znásilnené dievčatá. Ukázalo sa, že príbeh zneužitého dievčaťa, opísaný podľa vyjadrení jej matky, nemá reálny podklad a že zasahuje do osobnostných práv nedospelých osoby. V rámci politického boja sa rozkrútila nechutná špirála poloprávd a ohováraní. Človek musel mať pocit, že tu už nejde o chovankyne Čistého dňa, ale o hlavu ministra práce, sociálnych vecí a rodiny Jána Richtera a štít polície, ktorá po vyšetrovaní obvinenia zo zneužívania drogovo závislých dievčat trestné stíhanie proti resocializačnému zariadeniu zastavila.

Široko medializované šokujúce príbehy a ich trápna dohra v parlamente iba zhoršovali situáciu dievčat a ich rodín, pretože dochádzalo k surovému porušovaniu práva na súkromie a bulvarizácii prípadu na základe neoverených faktov. Škandály striedali ďalšie škandalózne odhalenia a tlačovky útočníkov striedali tlačovky obrancov Čistého dňa i matiek, ktoré tu mali na liečenie a prevýchovu svoje deti. Poslancom opozície – Blahovej, Galkovi, Matovičovi, Kollárovi – ani nešlo o pravdu, skôr o vlastné politické body.

Vrcholom cynizmu nebolo odhalenie obscénnej korešpondencie päťdesiatročného Borisa Kollára (Sme rodina) s pätnásťročnou chovankyňou Simonou, ale spôsob, ako sa do celej veci vložil politicky odstavnený Daniel Lipšic, ktorý sa na smutnom prípade drogovo závislých dievčat hľadaných políciou prízivil ako advokát nezodpovedne a podozrivo, keď získal nelegálnou cestou zdravotný záznam riaditeľa Čistého dňa.

Rozoberať podrobnosti celej kauzy galantského resocializačného centra a odporného vytĺkania politického kapitálu z tohto prípadu zo strany opozičných politikov by bolo na úrovni nízkeho vkusu a nekontrolovaných emócií, akých sme v ich podaní svedkami v slovenskom parlamente. Preto v záujme zachovania zdravého rozumu radšej pomlčíme.

Ludovít ŠTEVKO

Na Slovensku predávajú knihu, ktorá je encyklopédiou rasizmu a návodom vojen

Bibliu nacizmu nechránia autorské práva

Ján ČERNÝ – Foto: archív autora

Kniha Mein Kampf je jeden zo základných dokumentov nacistickej ideológie. V minulosti už zapríčinila desiatky miliónov mŕtvych. Obsahuje veľa poloprávd, lží, propagandistickú demagógiu a názory, ktoré možno smelo označiť ako nehumánne, rasistické a odporujúce zákonu, ale aj základným normám spoluzitania v demokratických štátoch.

Jej autor Adolf Hitler ju napísal ako trestanec v čase, keď si vo väzení odpykával zaslúžený trest za účasť na pokuse o štátny prevrat. Kniha je plná nacistického rasizmu a do veľkej miery je zaplnená nepodloženými tvrdeniami o nadradenosti rôznych rás či národov nad inými. Podobné názory boli v tom čase, a čiastočne aj predtým, rozšírené v mnohých krajinách. Okrem rasizmu obsahuje prerozprávané príhody a tendenčne podané Hitlerove spomienky na jeho celý dovtedajší život. Usiluje sa vzbudiť v čitateľovi vieru, že on je vyvoleným človekom, ktorý má za úlohu od „božskej prozreteľnosti“ doviestť Nemecko opäť na výslnie moci a cti.

■ MATICA BOLA PROTI

V slovenčine vyšiel Mein Kampf v decembri 2000 v náklade takmer päťtisíc výtlačkov. Prekladateľom a autorom predslvu bol psychológ Roman Vyskočil zo Žiliny. Vydanie odsúdili predstavitelia slovenskej vlády. Proti vydavateľke Agnes Burdovej a českému podnikateľovi, ktorý ju finančne podporil, sa začalo trestné stíhanie; po roku však vyšetrovatelia kauzu odstúpili do ČR. Tam už medzitým obžalovali a odsúdili na tri roky podmienene a dva milióny korún pokuty vydavateľa českého vydania Michala Žitka.

Ochrana Hitlerových autorských práv sa skončila v Nemecku 31. decembrom 2015 (sedemdesiat rokov po jeho smrti). Bavorské ministerstvo financií, ktoré zastupuje Bavorsko

ako dediča po Hitlerovi, zastáva stále právny názor, že dotlač aj po vypršaní ochrany autorských práv je trestná ako šírenie nacistickej propagandy. Na Slovensku sa k tejto knihe možno dostať v rôznych podobách – v bežnom predaji aj na internete. Nižšia diskusia okolo vhodnosti jej uvedenia na trh sa verejne neuskutočnila. Existovali rozhovory „za zavretými dverami“, ktorých účastníci – ako niektorí potvrdili SNN – s jej predajom u nás nesúhlasili. Jej tlač napriek lukrativnosti objednávky odmietla aj Matica slovenská.

■ KOMENTOVANÉ VYDANIA

Kniha, ktorá je plná nenávisťných antisemitických názorov, sa

ako dediča po Hitlerovi, zastáva stále právny názor, že dotlač aj po vypršaní ochrany autorských práv je trestná ako šírenie nacistickej propagandy. Na Slovensku sa k tejto knihe možno dostať v rôznych podobách – v bežnom predaji aj na internete. Nižšia diskusia okolo vhodnosti jej uvedenia na trh sa verejne neuskutočnila. Existovali rozhovory „za zavretými dverami“, ktorých účastníci – ako niektorí potvrdili SNN – s jej predajom u nás nesúhlasili. Jej tlač napriek lukrativnosti objednávky odmietla aj Matica slovenská.

SNN si v uliciach Bratislavy spravili aj malú názorovú anketu na túto tému a výmenou za sľub, že tvár ani priezviská anketovaných nebudú publikované, získali tieto názory:

Ivan – invalidný dôchodca (59): „Vydať Mein Kampf považujem za zvrátené, darmo sa vydavateľa brániť tým, že ľudia by mali poznať Hitlerovo zvrátené zmýšľanie.“

Rudo – robotník (41): „Vieme, kto hlavne si to bude kupovať a uchovávať ako relikviu...“

Martin – literát na dôchodku: „Je to dielo propagujúce idey zločineckej ideológie, nedá sa súhlasiť s voľným predajom, stačí, ak je to dostupné v knižniciach – a podľa možnosti len v akademických.“

Ján – študent (23): „Nech to ľudia poznajú, zbehnú si do Univerzitnej knižnice a je to – ak totiž Mein Kampf považujem za študijnú literatúru, tak stačí zabezpečiť jej dostupnosť, ale nie šírenie.“

Ad'a – mladá mamička: „Mein Kampf si určite nekúpim, nezaujíma ma, ako a o čom premýšľal Adolf Hitler. Obrazy z dokumentárnych filmov o aplikácii jeho myšlienok sú pre mňa dostatočným mementom.“

Vážení čitatelia, ak vám chýba záver článku, tak ten spočíva v otázke: Ako sa na Slovensku posudzuje propagácia fašizmu? Rovnakým metrom? Alebo iba na základe nejakej „stavovskej“ príslušnosti? Odpovede sú na vás samotných.

3 OTÁZKY PRE:

Ivana GAŠPAROVIČA, dvojnásobného emeritného prezidenta SR

Andrej Kiska nerešpektuje slovenskú ústavu

• Ako vnímate súčasný slovenský parlament?

Po každých parlamentných voľbách dochádza k väčšej či menšej zmene. Žiaľ, súčasná Národná rada SR je jedno veľké bojisko založené na osobných intervenciách a nenávisťných prejavoch. Z môjho pohľadu je zloženie súčasnej národnej rady asi najnešťastnejším výberom občanov, aký sa kedy objavil po voľbách.

• Dva a pol roka je Ústavný súd SR nekompletný, chýbajú mu traja sudcovia, čo má veľmi negatívny dosah na prácu tejto inštitúcie. Aký je váš názor ako právnik na to, že prezident Andrej Kiska nerešpektuje Ústavu SR ani rozhodnutie ÚS SR vo veci nevyvolania jeho členov?

V prípade nevyvolania ústavných sudcov sa prezident dopúšťa porušenia Ústavy Slovenskej republiky. Povedal to náš ústavný súd a povedala mu to aj Benátska komisia, že prezident musí z kandidátov navrhnutých parlamentom vymenovať polovicu, teda zo šiestich troch, prípadne z dvoch jedného. Pán prezident si osvojil myšlienku svojho poradcu, že on bude hodnotiť odbornosť sudcov, respektíve ním vymenovaná komisia, ak keď na to nemá kompetencie.

• Prezident Kiska sa riadil názorom svojho poradcu Jána Mazáka a odôvodnil svoje odmietnutie tým, že sa kandidáti na sudcov Ústavného súdu SR nezaoberali ústavným právom. Aký je váš názor na túto jeho pripomienku?

Nerozumiem takémuto výroku. Keď mu takto poradil jeho poradca, zabudol na to, že sudca každý deň pracuje s ústavou, lebo všetky zákonné normy sú odvodené zo základného zákona štátu – Ústavy Slovenskej republiky. V zákone stojí, že kandidovať na sudcu ústavného súdu môže len ten sudca, ktorý má štyridsať rokov a najmenej pätnásťročnú prax v právnickom povolání. Ak tieto zákonné ustanovenia a rozhodnutie parlamentu podopreté ústavným zákonom prezident Kiska ignoruje, potom je zjavné, že narušuje chod štátu a tí, ktorí mu takto radia, nepomáhajú prezidentovi, ale pomáhajú sebe.

Zhovárať sa: Ludovít ŠTEVKO
Foto: archív SNN

V SNN 13/2017
SI PREČÍTAŤE

■ Nepriaznivé výsledky a úpadok vo vzdelávaní treba hľadať v slovenskej legislatíve
■ Zemlinska obec Lekárovce patrila v nedávnej minulosti do troch štátnych útvarov
■ Zrak dokumentaristu E. Lazišťa sa zamerával na krajinu, ľudovú architektúru, odev i zvyky

Amnestie ako nástroj vydierania i útoku na základy štátu Čierny Peter v rukách ústavného súdu

Eva ZELENAYOVÁ – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Za takmer dvadsať rokov od udelenia amnestie na skutky spojené s kauzou zavraždenia Michala Kováča ml. do cudziny sa parlament nimi aktuálne zaoberá deviatykrát. Návrh podal Ján Budaj, poslanec za stranu OĽaNO-Nova. Aj keď v období rokov 1998 – 2002 mal parlament príležitosť ústavnou väčšinou zrušiť Mečiarovu amnestiu, vtedy tak neurobil. Ústavný súd SR už raz vyriekol verdikt, že amnestie sú nezrušiteľné. Preto každá iniciatíva zrušiť akúkoľvek amnestiu by mala byť vopred odsúdená na neúspech.

Dá sa predpokladať, že množstvo podporných aktivít na zrušenie Mečiarovej amnestie vyvinuli jej odporcovia či skôr odporcovia slovenskej štátnosti. Trestný právnik na Slovensku, sudca Najvyššieho súdu SR Štefan Harabin poskytol svoje stanovisko k návrhu zrušenia Mečiarovej amnestie a konštatoval právnú nemožnosť zrušiť akékoľvek amnestie. Podľa neho by to viedlo k rozpadu právneho systému na Slovensku.

■ NAŠLI RIEŠENIE

V čom je problém? Predovšetkým v retroaktivite. V demo-

kratickom a právnom štáte nie je možné prijímať zákony so spätnou platnosťou. Ak by sa stal takýto precedens, otvorilo by to cestu k zrušeniu akýchkoľvek právnych aktov prijatých v minulosti. Možno aj Benešových dekrétov... Preto sa s istým napätím očakávala avizovaná tlačová beseda predsedov troch koalíčných strán – Roberta Fica, Andreja Danka a Bélu Bugára. Dlhodobý predovšetkým SMER-SD odmietal zrušiť amnestie s už uvedených dôvodov. Všetci traja ústavní činitelia zdôrazňovali historický okamih vyrovnania sa s rokmi sa vlečúcou kauzou. „Historický kompromis pri zrušení

Mečiarovej amnestie je jedinečný a zaslúži si obdiv,“ zdôraznil predseda parlamentu A. Danko. Premiér R. Fico sa zas podakoval tímom právnikov koalíčných partnerov a oznámil, že koalícia je akcieschopná a na základe dohody dôjde k novelizácii Ústavy SR. Tá bude pozostávať z toho, že parlament prijme ústavný zákon, na základe ktorého budú môcť poslanci ústavnou väčšinou zrušiť amnestie udelené prezidentom republiky. V okamihu, keď ústavný zákon o zrušení amnestie nadobudne platnosť, poslanci budú hlasovať o zrušení Mečiarovej amnestie i Kováčovej milosti.

A ústavný súd do dvoch mesiacov preskúma toto rozhodnutie NR SR.

■ ÚSTAVNÁ CESTA?

Podpredseda NR SR B. Bugár poznamenal, že „na rozdiel od návrhu Jána Budaja našli sme ústavnú cestu na zrušenie Mečiarovej amnestie“. Stále však zostáva nezodpovedaná

otázka retroaktivity jej zrušenia. A v tom bol problém, od ktorého dosiaľ dávali ruky preč právnici Fico a Danko. Porušením princípu retroaktivity sa otvára cesta k chaosu v právnom poriadku republiky a v konečnom dôsledku až k jej likvidácii. V právnom štáte platia zákony od nadobudnutia právoplatnosti. Nie však so spätnou platnosťou. O tom, ako sa právnici vyrovnali s touto otázkou, ústavní činitelia verejnosť neinformovali. Azda rátajú s tým, že ústavný súd má právomoc posudzovať iba súlad zákonov s ústavou. Ak dôjde k zmene ústavy, ktorá umožní poslancovi zrušiť amnestiu, nebude mať ústavný súd dôvod namietat. A zostane na ňom, ako sa postaví k retroaktivite.

Zdá sa, že politici čierneho Petra posúvajú ústavnému súdu. Do diskusie vstúpil aj bývalý herec a politik tvrdými slovami. Odkaz Milana Kňažka v televíznej diskusnej relácii bol veľmi jasný: „Alebo zrušíte amnestie, alebo nebude táto koalícia.“ Ako sa ukazuje, pre Bugára je aktuálna koalícia hotovým požehnaním.

Štvorka naberá na sile – na spoluprácu získava aj pobaltské štáty Naším roľníkom patria dotácie, aké majú iní

Štefan ZLATOŠ – Ilustračné foto: ZATL

Spoločná poľnohospodárska politika – Common Agricultural Policy (SPP/CAP) – je jednou zo základných politík Európskych spoločenstiev od ich založenia v roku 1957. Viaceré jej pôvodné zámery sa nikdy nepodarilo dosiahnuť. Jej súčasná podoba platí od januára 2014. Skupina V4 však požaduje zmeny. A treba hneď aj dodať že oprávnene. Najmä v súvislosti s priamymi platbami. Tie nikdy neboli na rovnakej úrovni pre poľnohospodárov v starých a nových členských krajinách. Ich nerovnováha tak robila medzi farmármi a roľníkmi zlú krv.

Ministri poľnohospodárstva krajín V4 a Litvy najnovšie rokovali s eurokomisárom pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka Philom Hoganom o budúcnosti Spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP) Európskej únie po roku 2020. Zhodli sa na potrebe jednotného postupu krajín regiónu pri tvorbe novej Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ.

■ AKO OSTATNÍ

V nej chce Slovensko (a nie iba Slovensko) rovnakú úroveň priamych platieb pre poľnohospodárov. „Nová Spoločná poľnohospodárska

politika by mala byť evolúciou, nie revolúciou. Slovensko bude presadzovať dorovnanie výšky priamych platieb na rovnakú úroveň pre všetkých poľnohospodárov v EÚ. Taktiež budeme trvať na zachovaní dvoch pilierov SPP,“ vyhlásila Gabriela Matečná, ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR. Aktuálna SPP je platná do roku 2020. V súčasnosti už pritom členské štáty rokujú o podobe novej SPP na roky 2021 – 2028.

Poukázali na to aj účastníci rokovania V4 a Litvy, keď spoločne vyhlásili, že je doslova nevyhnutné

zniženie administratívneho zaťaženia poľnohospodárov v Únii. Potvrdil to aj komisár Hogan s tým, že naďalej bude intenzívne pracovať na zjednodušení SPP, ale bude na to potrebovať podporu členských štátov. Štáty zo zoskupenia V4 ho ubezpečili, že mu ju poskytnú, a dokonca sa tak stane aj s podporou ďalších členských štátov Únie – takzvaných pobaltských.

■ VÝREČNÁ ŠTATISTIKA

V roku 2013 poberalo v Európskej únii dvadsať percent výrobcov a pestovateľov až osemdesiat per-

cent z priamych platieb z prvého piliera. Takýto stav bol častým terčom kritiky. Po novom budú členské štáty poskytovať priame platby podľa obrábanej výmery pôdy, čo by malo problém čiastočne vyriešiť. Zaviazali sa tiež, že na tento cieľ dajú minimálne sedemdesiat percent prostriedkov z prvého piliera. V rámci harmonizácie platieb medzi starými a novými členskými štátmi Únia na základe významného tlaku zavádza pravidlo, že do roku 2019 nesmie nijaký štát poberať menej

ako sedemdesiatpäť percent európskeho priemeru platieb. Na druhej strane to však znamená, že ešte niekoľko rokov nebudú priame platby vyrovnané a viac z nich budú ešte stále ťažiť poľnohospodári v starých krajinách Únie. Ak sa k tomu pridá tamojšia podstatne štedrejšia dotačná politika jednotlivých štátov, potom u nás stále ešte zostáva smutné konštatovanie, že naši roľníci musia byť kúzelníci, aby sa im podarilo konkurovať na európskom trhu.

VŠIMLI SME SI

Marcové číslo mesačníka Slovenské pohľady uvádza článok Dušana Mikolaja Spočívajte pri tardošskom kameni, krajanja našli! Publicista a spisovateľ v ňom píše o úsilí nadácie Národný pamätník slovenského výstavohovalectva, ktorý by mal byť postavený v Bratislave na brehu Dunaja ako trvalá spomienka na výstavohovalecké vlny Slovákov v rôznych obdobiach našej histórie. Žiaľ, doteraz nikto z kompetentných úradníkov nezareagoval na túto iniciatívu.

Výzva asi nedoslýchavým!

Tardoš je obec, ktorá leží v centrálnej časti pohoria Gerece v kotlině Tardos-tolnai medence v Chránenej krajinej oblasti Gerece, ktorá má rozlohu 8 617 hektárov a patria do nej okrem obce Tardoš aj územné celky obcí Agostyán, Dunaalmás, Neszmély, Baj, Dunaszentmiklós, Lábatlan, Nyergesújfalu, Süttő, Szomod, Tarján, Tatabánya, Vértesszőlős, és Vértestolna a Agostyánske arborétum.

Obec preslávila ťažba ušľachtilého kameňa. Červený mramor je charakteristický pre celý Tardoš. Máva rozličné odtiene – od ružovej až po ohnivú tmavočervenú. Hornina sa ťažila už v čase Rímskej ríše, Rimanovia dokonca postavili cestu vedúcu od baní k Dunaju, ktorá sa zachovala až do stredoveku. V tunajších lomoch na červený mramor sa začalo pracovať v roku 1733. Tardošských Slovákov naučili pracovať s týmto materiálom prisťahovaní Taliani. Z Tardoša ho vozili do celého bývalého Uhorska aj do iných európskych krajín.

Naši predkovia prišli do tejto oblasti z rôznych regiónov. Hovorili viacerými nárečiami, boli príslušníkmi odlišných konfesii a nositeľmi rôznej kultúry. Napriek tomu vytvorili súdržné komunity. Sťahovanie slovenských nevoľníkov do južných stolic Uhorska bol takmer dve storočia trvajúci proces. Po vyhnaní Turkov sa na územie dnešného Maďarska presťahovala jedna pätina slovenského etnika (približne 150 – 200 tisíc osôb) a podieľala sa tu na založení vyše stovky obcí.

Ján ČERNÝ
Foto: archív autora

Pochod proti fašizmu možno aj na znevažovanie vlastného štátu Pomýlenosť alebo hlúpa provokácia

Bratislavské Námestie SNP je už tradičným miestom rôznych protestných zhromaždení. Vždy znovu a znovu sa stáva, že niektorý z protestujúcich si vezme doma urobený transparent vymykajúci sa celkovému duchu podujatia. Tak to bolo napríklad aj pri takzvaných „Gorila protestoch“, kde sa objavilo pár jednotlivcov napríklad s kartónovými šibenicami. Logicky ich ostatní účastníci slušne, ale nekompromisne napomenuli a museli svoje „diela“ schovať. Lenže na nedávnej akcii „pochod proti fašizmu“ to vyzeralo inak.

Pochod proti fašizmu sa konal na Námestí SNP v sobotu 11. marca. Antifašistický pochod vznikol pôvodne ako protest proti pochodu „nacionalistov“, ktorí každoročne v sobotu pred výročím vzniku Slovenského štátu pochodovali ulicami Bratislavy. Tentoraz však ľudia, ktorí sú často médiami označovaní za fašistov, ostali doma a ich pochod sa nekonal. Je teda otázne, proti čomu vlastne „antifašisti“ protestovali, aj keď so samotnou myšlienkou povedať svoje nie hnutiam potláčajúcim demokraciu a slobodu človeka musí každý demokraticky zmyslajúci človek súhlasiť. V tejto súvislosti boli napríklad prečiarknuté hákové kríže symbolizujúce nacistické Nemecko regulárnym a správnym vyjadrením myšlienky protestujúcich. Lenže čo prekvapilo nejedného účastníka a ešte viac zrejme okoloidúcich, boli transparenty, ako napríklad: „Vlastenectvo je, ... keď si trápny“, „Nie sme žiaden národ“ či „Za národ? Ani za Boha!“ Ťažko môžeme, ako bolo vyššie spomínané, pokladať tieto „výtvory“ za recesiu či v horšom prípade za

provokáciu nejakých neorganizovaných pomýlených jednotlivcov. Boli

ČO INÍ NEPIŠU

totíž nielen obsahom, ale najmä formou doslova „sériovo“ vyrobené.

Organizátori a rečníci, z ktorých si mnohí prihrávali svoju polievku pred blížiacimi sa komunálnymi voľbami, nechali tieto cynické provokácie bez akejkoľvek odozvy. Veď keď niekto kandiduje za župana, tak zrejme v Slovenskej republike, ktorej štátotvorným národom sú Slováci. Tí Slováci, o ktorých hlasy sa uchádza. Z tohto pohľadu vychádzajú podobné transparenty ako testovanie, kam až ľudská poddajnosť po masívnom masírovaní niektorými médiami dospela. Či už konečne niektorí „konštruktéri“ nového európskeho poriadku vymyli mozgy časti populácie natoľko, že si osvojila ich „nový jazyk“, v ktorom vlastenec či patriot znamená niečo negatívne, odsúdeniahodné – tak ako to zaklíncoval jeden z transparentov: „Prirodzený vývoj – vlastenec, nacionalista, fašista...“ Niektorí tu rozohráva veľmi nebezpečnú hru s prekrúcaním termínov a s nálepkovaním. Tí, ktorí majú radi Slovensko ako svoju vlasť, to istotne nebudú.

Maroš M. BANČEJ
Foto: internet

Superprezident už v akcii

Ludovít ŠTEVKO

Andrej Kiska už začal osobnú predvolebnú kampaň. Zatiaľ v utajenom režime, pretože sa pravdepodobne v tíme jeho poradcov ešte nerozhodlo, či to má byť prezidentská kampaň na druhé volebné obdobie, alebo pokusný balónik na vstup do parlamentu na krídlach opozičnej politickej strany s ťahom na post predsedu vlády. Vlastne je to pre „stádo voličov“ čert ako diabol.

Pán prezident si objednal stretnutie na pôde Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, aby študentom (potenciálnym voličom) vysvetlil svoj postoj k Mečiarovým amnestiám a najmä aby zdôvodnil názor svojho poradcu Jána Mazáka, prečo prezident nemusí vymenovať ústavných sudcov navrhnutých parlamentom, aj keď mu to ukladá Ústava Slovenskej republiky. K amnestiám mal osobitné pripomienky podporené dojmami z kina,

lebo sa so svojou dcérou zúčastnil na premietaní filmu Únos, na ktorom údajne uronil aj slzu. Aké dojemné! Mimochodom, ten film, vlastne obrázkové lepoprelo, bol po obsahovej i režijnej stránke debakel šitý horúcou ihlou na politickú objednávku. To je však otázka vkusu pána prezidenta, lebo „de gustibus non est disputandum“, čiže proti gustu žiaden dišputát.

Študentov akiste zaujali Kiskove interpretácie osobných pohovorov s kandidátmi na sudcov Ústavného súdu SR, z ktorých vyplývalo, že parlamentní kandidáti sú „nevedkovia“ ústavného práva, ak nie priamo tupci z okresných súdov. „Tak takýchto kandidátov som tam mal, sudcov z okresných súdov, ľudí, ktorí absolútne nemali motiváciu,“ povedal znalecky prezident, ktorý má veľmi ďaleko k otázkam ústavného práva, pretože ho

neživilo právo, keďže zbohatol ako kontroverzný podnikateľ.

Pán Kiska ešte pozabudol povedať študentom, že skúšobnú komisiu spôsobilosti kandidátov na sudcov ÚS SR zriadil neoprávnené. Zriadenie akéhosi poradného

KOMENTÁR

výboru, ktorý v jeho prítomnosti má skúšať kandidátov zvolených v NR SR, je mimo ústavných právomocí prezidenta. Jednoducho, prezident si nemôže svojvoľne uzurpovať právo, ktoré zákon určuje iným. O odbornej spôsobilosti kandidátov hovorí slovenská ústava: musia mať právnické vzdelanie a najmä musia pätnásť rokov pôsobiť v právnickom povolani. Zákon o Ústavnom súde hovorí jednoznačne, kto a za akých podmienok môže navrhovať kandidátov a za akých podmienok ich

musí vymenovať prezident. Podľa čl. 134 ods. 2 Ústavy SR národná rada „navrhuje dvojnásobný počet kandidátov na sudcov ústavného súdu, ktorých má vymenovať prezident Slovenskej republiky“. Preto aj senát Ústavného súdu SR rozhodol, že prezident musí zo šiestich navrhovaných kandidátov vymenovať troch a vyzval ho, aby vo veci znova konal v súlade s ústavným zákonom. Kiska nekonal, naopak, vymenoval za ústavnú sudkyňu len Janu Baricovú, ostatných odmietol. Benátska komisia, ktorá riešila tento prípad, už na svojom plenárnom zasadnutí 14. júla 2014 vyvodila záver, že ani znenie ústavy, ani logika veci týkajúca sa zoznamu kandidátov predložených národnou radou neoprávňujú novozvoleného prezidenta odmietnuť kandidátov NR SR. Ďalšie odporúčenie Benátskej komisie z marca 2017 nemohlo byť iné: „Prezident SR Andrej Kiska nie je oprávnený vymenovať menej ako polovicu kandidátov navrhnutých Národnou radou SR, a to ani vtedy, ak je presvedčený, že existujú závažné pochybnosti o ich schopnosti vykonávať funkciu sudcu ústavného súdu.“

Prezident Andrej Kiska tri roky porušoval Ústavu Sloven-

skej republiky, na ktorú prisahal, a zdá sa, že patovú situáciu na ústavnom súde bude predlžovať ďalej, ako o tom svedčia niektoré jeho vyhlásenia aj vyjadrenia protagonistu tohto bezprecedentného prípadu – jeho poradcu Jána Mazáka – v diskusnej televíznej relácii. Predseda Ústavnoprávneho výboru Robert Madej dal v tejto diskusii o generáciu staršiemu právnenému ekvilibristovi lekciu z čítania odporúčení Benátskej komisie aj Ústavy Slovenskej republiky.

Prirodzene, obyčajnému občianovi môže byť jedno, či bude mať ústavný súd desať alebo trinásť sudcov – chlieb nebude lacnejší ani počasie nebude lepšie. Lenže je nepochopiteľné, že médiá ako strážcovia demokracie a zákonitosti o tejto vlečúcej sa kauze porušovania ústavy mlčia, že v komentároch neapelujú na zodpovednosť prezidenta. Alebo je to až priveľmi čitateľné: Andrej Kiska je barandlo opozície proti súčasnej vláde, preto je nedotknuteľný, aj keď, úprimne povedané, tento človek ako nástroj svojich ambiciózných poradcov a analfabet v zahraničnej politike nemá čo hľadať v kresle hlavy štátu.

Uneseným z filmu Únos

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Najprv bol film Únos, ktorý sa dočkal v kinách slušnej návštevnosti a po premiére boli niektorí prominentní diváci, ako napríklad prezident Kiska aj iní, priam unesení. Potom bola v televízii beseda redaktora Petra Bielika s V. Mečiarom a B. Bugárom. O Mečiarových amnestiách logicky mal hovoriť Mečiar, ale o čom a za koho hovoril Bugár, to je nejasné. O čo vlastne ide vo filme a čo okrajovo zaznelo aj v besede? Prezidentovho syna neuniesol nijaký radový kriminálnik cez spoluprácu s mafiou, o tom film naznačuje všeličo. Otázka je, čo predtým spáchal M. Kováč ml. v kauze Technopol, keď musel od svojho otca prezidenta dostať vopred milosť a ešte predtým sa stal predmetom záujmu polície i tajných služieb.

Dodnes sa stretávame s dedičstvom z deväťdesiatych rokov v pôsobení oligarchie, partokracie a kleptokracie. Korupcia je smutnou súčasťou nášho života. Odkazom tých čias nie je, že politická moc svojou nečinnosťou proti

POZNÁMKA

organizovanému zločinu pomohla vytvoriť domácu mafiu, ale to, že politici jej rýchlo nepostavili hrádzu, čím vytvorili podmienky hanebného bezprávia. Vyvrcholilo to mnohými, dodnes neobjasnenými zločinmi, ale aj nepreukázanou, resp. nikomu nedokázanou vraždou (tragickou nehodou?) Róberta Remiáša, čo dodnes traumatizuje celú túto spoločnosť.

V marci 1998, len pár hodín po tom, čo sa stal zastupujúcim

prezidentom, Vladimír Mečiar udelil amnestie, ktoré sú doteraz pre mnohých ako červené plátno pre býka. Pomečiarovské vládné koalície sa opakovane pokúšali amnestie zrušiť, no aj keď sa už prakticky nedá nič vyšetriť a nikoho nebude možné po toľkých rokoch stíhať, aj tak ostávajú súčasťou nášho právneho poriadku. Debata o amnestiách opäť ožila po smrti bývalého prezidenta Kováča koncom minulého roka. Najvyšší ústavný činiteľia zrazu opäť pripúšťajú, že čosi by sa s tými amnestiám malo a dalo urobiť – za istých podmienok...

Keď po premiére filmu Únos vyšiel zo sály minister kultúry M. Maďarič, vyhlásil, že amnestie by sa mali zrušiť a vraj bude pôsobiť aj na iných politikov strany Smer, aby to podporili. Následne predse-

dovia koalíčných strán vyhlásili, že amnestie budú predmetom ďalších skúmaní.

Vzniku filmu Únos predchádzalo typické slovenské naháňanie sa za príslubmi peňazí na realizáciu diela. Producentovi a jeho tímu trvalo vyše sedem rokov, než film dokončili. Predznamenovalo to viditeľné rôzne tvorivé koncepcie. Pôvodného režiséra Vlada Fischera vymenila Mariana Čengel Solčanská. Tá celý príbeh prepísala a hlavnú úlohu prisúdila mladšej novinárke. Práve táto postava je natoľko nosná, že celkom vygumuje ostatné zámery tvorcov. Zavesili na ňu príliš veľa a divák sa v tom zmätočnom vývoji deja prestane po prvej tretine filmu orientovať. Zabitých pribúda a je jasné, že to nie je len o samotnom únose, ale o všeličom inom. Ale o čom? O Mečiarových amnestiách určite nie! Kto chce, môže si film pozrieť, možno z neho nebude až taký unesený. Marketing v podobe plagátu k filmu, kde je akási postava pribitá na dvojkríži, je už len smutným potvrdením toho, že reklama je navoňaná zdochlinou, ako napísal zakladateľ kampani istej módnjej značky...

AKO BOLO, ČO BOLO

Pri cestách za lekářskymi osudmi ma zaujal príbeh skvelého chirurga Marcela Jankoviča. Ako mladý lekár mal smolu. Po promócií si na neho spomenuli vojaci. Nemal vplyvných strýkov, ktorí by ho vysuperovali z vojenčiny. Spolu s Karolom Virsíkom, so Šimonom Omaníkom, s Imrichom Hudecom, Ivanom Trnovským, Viliamom Točíkom a ďalšími putoval dvakrát na východný front. Vojnové situácie mu dali tvrdú školu. Musel sa rozhodnúť okamžite, operovať rýchlo a v ťažkej situácii improvizovať. Za osem mesiacov v bojovom nasadení získal skúsenosti, aké mu nemohla dať nijaká nemocnica v zázemí. Na fronte sa stretol s nemeckými lekármi. Wehrmacht, na rozdiel od našich, nevyháňal na front doktorov s mokrym diplomom, ale profesorov a skúsených operátorov, od ktorých sa dalo kadečomu priučiť.

Po vojne robil Marcel Jankovich sekundára u primára Andreja Kukuru v Trnave, odkiaľ prešiel do Nového Mesta nad Váhom a Trenčína. Nejaký čas

pôsobil na Myjave, aby napokon zakotvil v Hnúšti. Skúsený a zručný chirurg v malej mestskej nemocnici riešil prípady, aké sa dnes posielajú na špecializované kliniky. S úspechom operoval strmy zasahujúce do

Pamätník doktorovi Jankovichovi

Peter VALO

hrudníka, robil totálne resekcie žalúdka, zásahy na vegetatívnych nervoch v hrudníku či operácie močového mechúra. Sám vypracoval operačnú metódu, pri ktorej odstránil poškodenú platničku a medzi stavce vsunul stĺpik z kompaktnej kosti. Keď ju chcel publikovať, povedali mu, že podobne už operujú Švédi...

Jeho neter MUDr. Judita Slezáková stážovala u neho ako medička. Spomína, ako pred zložitými operáciami celé noci študoval anatómiu. Primár Jankovich bolmacher. Urobil

všetko, čo sa mu dostalo pod ruky. Nečudo, že za ním chodili aj pacienti z Bratislavy. U neho začínal známy podunajsko-biskupický ortopéd Juraj Palmaj. Rozpamätal sa, že primár v lokálnej anestézii zvládol ope-

nemocnice do Rimavskej Soboty, že denne robí aj sedem operácií a už nevládze. Žiadal, aby mu poslali ďalšieho chirurga. Keď sa mu niečo stane, aby to brali ako pracovný úraz. Keď bol na konci so silami, zbral si dovolenku.

sa, že to nezvládne. Požiadal ošetrovateľa, aby mu podržal hadicu s kyslíkom. Keď uviazol posledný steh, zosunul sa na zem. Nivočili ho zvieravé bolesti v hrudníku. Pribehol primár z interného oddelenia, ktorý mu napíchal infúziu a injekciu s dolzínom. Doktor Jankovich sa prebral po polhodinke. Postťažoval sa, že mu hrudník stále zvierajú akoby kliešte... Opýtal sa: „Čo je s pacientkou? Je niekto pri nej?“ To boli jeho posledné slová.

Priatelia na neho spomínali ako na vtipného človeka, náruživého poľovníka, ktorý skvele maľoval a hrával na husle a tárogató. Jeho pacientom ostal v pamäti obraz obetavého lekára, ktorý ich zbavil utrpenia. Žijeme vo zvláštnej dobe. Stavíme „pamätníky“ zlodejom, drogovým dilerom, stupídnym celebritám či skorumpovaným politikom. Ludia, čo sa zodrali pri záchrane ľudských životov, sú nezaujímaví. Nuž, dovoľte, aby som si za všetkých spomenul na skvelého chirurga, ktorý skončil pri svojej práci pred päťdesiatimi siedmimi rokmi v malej nemocnici v Hnúšti.

ráciu štítnej žľazy za necelú polhodinku, resekcia žalúdka mu trvala tridsaťštyridsať minút a slepé črevo vybral do pätnástich minút.

Marcel Jankovich mal päťdesiatdva rokov a bol celkom šedivý. Celé dni trávil na operačke. Vysoký chlapisko – mal vyše stodeväťdesiat centimetrov – sa každú chvíľu vystieral. Prekonával tak bolesti, ktoré ho trápili od ťažkého úrazu chrbtice. Mal problémy s krvným tlakom, pulzom a obličkami. Keď už toho bolo veľa, napísal riaditeľovi

V tom čase zavolať do nemocnice minister národnej obrany Dzur, že ak neoperujú jeho svokra, tak ju odvezie do Prahy. Rimavskosobotský riaditeľ zrušil primárovi dovolenku. Doktor Jankovich 13. marca 1970 ráno odoperoval vrchnú sestru z transfúzy. Po nej začal operovať prsník pacientke z Bratislavy. Asistovala mu cirkulujúca sekundárka z interného oddelenia. Odrazu pocítil príznaky infarktu myokardu. Spýtal sa mladej kolegyně, či je schopná dokončiť operáciu. Rozplakala

SEBAOBRAANA

Vlajší rok bol pre cestovný ruch na Slovensku výnimočný. Prvýkrát v histórii našej vlasti počet návštevníkov prevyšil hranicu päť miliónov osôb. Na Slovensko zavítalo celkom 5 023 629 hostí. V porovnaní s rokom 2015 ide o 16-percentný nárast. „Teší nás, že predpoklady sa potvrdili a vlajšia sezóna bola z pohľadu cestovného ruchu na Slovensku veľmi úspešná. Našou úlohou však zostáva, aby sme si tento trend udržali, pokračovali v efektívnej propagácii našej krajiny a neustále zlepšovali úroveň poskytovaných služieb. Každý spokojný návštevník sa potom na Slovensko bude chcieť vrátiť aj v budúcnosti,“ povedal minister dopravy a výstavby SR Ľudovít Ľudovít. Našou úlohou však zostáva, aby sme si tento trend udržali, pokračovali v efektívnej propagácii našej krajiny a neustále zlepšovali úroveň poskytovaných služieb. Každý spokojný návštevník sa potom na Slovensko bude chcieť vrátiť aj v budúcnosti,“ povedal minister dopravy a výstavby SR Ľudovít Ľudovít.

Viac cestujeme

K rekordnej návštevnosti Slovenska v roku 2016 prispeli rovnako dovolenkujúci Slováci, ako aj hostia zo zahraničia. Slovákom patrí 60-percentný podiel zo všetkých návštevníkov, keď takmer tri milióny si za cieľ svojho oddychu vybrali práve domáce turistické rezorty. V porovnaní s rokom 2015 je to nárast o takmer pätnásť percent. Ich pobyt trval v priemere štyri dni. Domáci turisti najviac navštevovali Žilinský kraj (21,8 percenta), najväčší počet prenocovaní evidovali v Prešovskom kraji (1,9 milióna) a najdlhšie sa zdržiavali v Trenčianskom kraji (4,2 noci).

Nezaostávali ani zahraniční hostia, ktorým patrí 40-percentný podiel. Objem návštevnosti zo zahraničia bol vlni prvýkrát v histórii vyšší ako dva milióny ubytovaných hostí, pričom ide o takmer 18-percentný nárast oproti roku 2015. Najviac navštevovali Bratislavský kraj s dominantným podielom až štyridsaťštyri percent (892 771), pričom tu aj najčastejšie prenocovali (vyššie 1,63 milióna). V priemere najdlhšie sa zdržali zahraniční návštevníci v Trnavskom kraji (4,3 noci). Najviac návštevníkov prišlo z Českej republiky (30,7 percenta), Poľska (9,3 percenta), Nemecka (8,8 percenta), Maďarska (4,5 percenta), Rakúska (4,3 percenta), zo Spojeného kráľovstva (3,8 percenta) a z Talianska (3,2 percenta). Celkovo návštevníci na Slovensku strávili aj rekordný počet prenocovaní, keď ubytovacie zariadenia zaznamenali viac ako štrnásť miliónov nocí.

Treba pripomenúť, že cestovný ruch na Slovensku je zastrešovaný Slovenskou agentúrou pre cestovný ruch. Ide o štátnu príspevkovú organizáciu špecializovanú na marketing a štátnu propagáciu cestovného ruchu Slovenskej republiky. Zriadila ju Ministerstvo hospodárstva v roku 1995. Vykonáva marketing cestovného ruchu na celoštátnej úrovni, poskytuje informácie o možnostiach cestovného ruchu na Slovensku, propaguje Slovensko ako cieľovú krajinu cestovného ruchu, prispieva k tvorbe pozitívneho obrazu Slovenska v zahraničí a podporuje predaj produktov cestovného ruchu Slovenskej republiky. Slovenská agentúra cestovného ruchu zriadila aj internetový portál určený na propagáciu a poskytovanie informácií o cestovnom ruchu na Slovensku. Organizácia cestovného ruchu v sebe zahŕňa veľké množstvo odvetví. Či bude daná krajina, alebo oblasť zaujímavá pre turistov, závisí od veľkého množstva faktorov. Ak nie sú služby na vysokej úrovni, často sa stáva, že si ľudia napriek príťažlivosti turistického destinácie radšej vyberú iný cieľ. Minulý rok ukázal, že služby na Slovensku v cestovnom ruchu sa postupne zlepšujú.

Robert LANDIS

Pamätník a stopy slovenských vojakov v Lipovci optikou filmára Petra ĎURIŠINA

Ozveny vojen a slovenské dejiny na ukrajinskom teritóriu

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

Filmár Peter ĎURIŠIN nakrútil dokument o pamätníku padlým vojakom Slovenskej armády v ukrajinskom Lipovci. O pamätníku, ktorý tu pretrval desaťročia vďaka dobrým spomienkam miestnych obyvateľov na slovenských vojakov, sme v matičnom týždenníku informovali nedlho po skončení slovenskej expedície na tieto miesta. V roku 2016 pamätník zásluhou zbierky na Slovensku a priamej podpory miestnych občanov obnovili. Zapálený východoslovenský dokumentarista Peter Ďurišín urobil o tom aj so skromnými prostriedkami profesionálny dokument, ktorý možno nájsť na sieti youtube. Keďže som bol svedkom podmienok, za akých autor film o Lipovci tvoril, nedalo mi, aby sme ho nepredstavili čitateľom Slovenských národných novín jeho vlastnými slovami.

Pýtate sa na moje filmárske začiatky? Je to v podstate pár uplynulých rokov. Pred revolúciou do roku 1989 som sa verejne umelecky ani spoločensky nemohol realizovať. Akceptoval som to, žil som si život osobného vodiča. Po spoločenskom zlome v novembri '89 som sa venoval politike, bol som poslancom SNR, neskôr som podnikal. Filmovaniu sa venujem tak od roku 2004. Ako hudobník som potreboval k svojej muzikantskej tvorbe videoklip a vo svojom okolí som nenašiel šikovného kameramana, s ktorým by som bol spokojný. Tak som si pomohol sám... Od roku 2008 som pracoval pre regionálnu televíziu Východ ako tvorca viacerých relácií – hitparáda, kaleidoskop, spravodajstvo... Vtedy som sa vlastne rozhodol pre prácu na historickom dokumente. Film, na ktorom dnes pracujem, s pracovným názvom Ozveny vojen zachytáva históriu od začiatku prvej svetovej vojny až po začiatky studenej vojny. Pravdaže, vo vzťahu najmä k slovenským dejinám.

• V nakrútených dokumentoch, ktoré sú prístupné cez internet na youtube a zrejme sa ešte neocitli na nejakom nosiči – cédečku, sú aj scény bojov, sekvencie, čo pripomínajú historické udalosti, trebárs známe zatýkanie dvoch slovenských generálov – Viesta a Goliana. Vďaka spolupracovníkom, teda členom Klubu vojenskej histórie, a tiež vďaka tvojej vynachádzavej kamere a najmä filmárskemu oku vnímame a prežívame všetko z filmových poličok inakšie ako v profesionálnej snímke. Akoby k nám prehováral aj vzťah „hercov“ k zachytávanej udalosti, jej zmyslu a významu. Napríklad taká pôsobivá zimná scéna z bojov vo finskej vojne a iné

Dokumentarista Peter ĎURIŠIN.

– to si predsa vyžaduje veľa energie a zdrojov...

Tým, že nakrúcam mnohé zábery na verejných rekonštrukciách, mi poskytujú jednu výhodu – je to pre mňa finančne najmenej nákladné ako cesta získavania dobových ilustrácií a snímok. Poznám sa s predstaviteľmi väčšiny klubov vojenskej histórie u nás, čo mi umožňuje urobiť si nejaké zábery ešte pred samotnou ukážkou. Tiež je pravda, že takéto podujatia nefilmujem z jedného miesta, ale v rámci možnosti sústavne mením pozíciu. Musím však priznať, že na niektorých akciách som bol pre usporiadateľa nežiaduci. V takom prípade filmujem ako každý bežný divák.

Dokument o Lipovci pripomína účastníkom, ako to všetko vlastne bolo, a iným divákovi umožňuje zoznámiť sa s touto ojedinelou udalosťou....

Nebol to len Lipovec. Tiež sa podľa možnosti zúčastňujem na vedeckých historických konferenciách. Ak však mám hovoriť o spomínanom podujatí na Ukrajine, celá cesta mi priniesla množstvo nových

vykladanú spravodlivosť – požadujú bez akéhokolvek kompromisu prelomiť ústavné právo prezidenta udeliť amnestiu na skutok zavraždenia Michala Kováča mladšieho. Sprofanované Dikovo spravodajstvo RTVS prinieslo na podporu Budajovho návrhu prehľad amnestií zrušených ústav-

Čertovo kopýtko amnestií

Ludovít ŠTEVKÓ

ným zákonom v Čile za Pinochetove zločiny masových vrážd, za podobné zločiny v Argentíne a inde vo svete. Naozaj, filigránske porovnanie v jednom mediálnom vreci: na jednej strane genocídne vraždenie tisícov nevinných ľudí a na druhej strane zavraždenie prominentného syna hľadaného Interpolom a obžalovaného za zločin podvodu.

Po dvadsiatich rokoch má teda Slovensko nepríčetne nafúknutý morálny problém, akoby každá amnestia aj milosť neboli morálnym problémom. Havlove plošné amnestie, po ktorých sa oslobodili vrahovia a lupiči dopúšťali ohavných trestných činov, boli morálne? Kto zruši

Obnovený pomník padlým slovenským vojakom v ukrajinskom Lipovci.

poznatkov – jednak o pôsobení Slovenskej armády na východnom fronte v ZSSR, ale tiež sa mi podarilo nadviazať kontakty s ukrajinskými historikmi – trebárs v múzeu vo väznici na Lonckého...

• Táto väznica vo Lvove je dnes v novom ponímaní ukrajinských dejín považovaná za miesto trojitej okupácie Ukrajincov – poľskej, sovietsko-komunistickej a nacistickej. O násilnostiach v tomto centre Haliča svedčí aj osobitná časť cintorína, rozľahlej, vyše 35-hektárovej lokality, kde z náhrobkov možno vyčítať dramatické dejiny niekoľkých epoch – a to ešte židovská časť je osobitne. Po ceste do Lvova sme zasa videli rozľahlý cintorín so stovkami novovytvorených hrobov divízie SS Galizien – to všetko nám rozširovalo obzor o konkrétne fakty...

Vojaci ukrajinskej SS Divízie Galizien sa podieľali aj na potlačení SNP – bojovali proti povstalcovi na Slovensku. V mojom filme je aj kapitola o tejto divízii a návšteva ich

pamätného miesta – cintorína pri Brodch, mi padla vhod. Tiež objavenie pamätníka slovenských vojakov na cintoríne vo Lvove bolo prevkapaním nielen pre mňa.

• Vzácne na tvojom tvorivom úsilí je fakt, že sa zaoberáš dejinami tej časti východného Slovenska, ktoré dobre poznáš a vieš, kde sú takpovediac biele miesta...

Myslím si, že v našich dejinách absentuje Ondavská operácia, ale aj Dargovská operácia akoby ani nebola. Veď pri dobýjaní Dargovského priestorov podľa niektorých zdrojov padlo takmer desaťtisíc vojakov. V mojom dokumente budú okrem suchého opisu vojenských operácií aj niektoré príbehy prostých vojakov, ako povedzme príbeh vojaka Betjukova...

• Prečo také významné udalosti ako súčasť „veľkých“ dejín nie sú podchytené a známe?

Som presvedčený, že taký vhodný čas na podobné dokumenty doteraz nebol. Jednak je tu internet, odtajnenie niektorých dokumentov, ale aj technické vymoženosti na filmársku prácu sú na nezaplatenie. Netreba tiež zabúdať, že za minulého režimu u nás boli niektoré témy jednoducho tabu. Škoda len, že terajší politici nie sú ochotní pripustiť akúkoľvek diskusiu o niektorých obdobiach našich dejín, ba dokonca – ako za komunistov – iný pohľad či názor odmietajú, aj sa ho usilujú kriminalizovať.

iba vtedy, keď to niekomu doma i v zahraničí náramne vyhovuje. Hra o právny štát, hra o moc, hra o Slovensko pokračuje ďalej v nepretržitom kolotoči.

Zdá sa, že tvrdý orech Mečiarovej amnestie a Kováčovej milosti nerozlúskne Budajovo politické pechorenie sa ani Matovičova nenávisť, ani Ficove kompromisné návrhy. Ako hovorí renomovaný ústavný právnik Eduard Bárany: „Právne akty nemožno rušiť so spätnou účinnosťou.“ Okrem toho Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu už sa raz v kauze Lexa vyslovil, že amnestie sú nezrušiteľné a tento výrok ľažko pozmeniť VIA IURIS a zástup opozičných eskamotérov. Alebo bude za nás opäť rozhodovať Štrasburg tak ako v inej veci dokonca dvakrát Benátska komisia, keď si nevieme poradiť s výkladom vlastnej ústavy, s ústavnými pochybeniami vlastného prezidenta, keď si nevieme rady sami so sebou?

Mečiarove amnestie sú iba zástupný problém. Nie je pravda, že čertovo kopýtko tkvie v detailoch, ale je skryté v nezriadenej túžbe vládnuť a ovládať, pre ktorú sú niektorí politici schopní obeť všetko, čo je národu sväté. Je na nás, aby sme neboli ľahostajní, aby sme na nich ukazovali prstom.

František VNUK o vedeckom sympóziu o Jozefovi Tisovi v roku 1992

Kto sa kedy strápnil, kde a ako?

Spracoval: Július HANDŽÁRIK – Foto: Emil SEMANCO

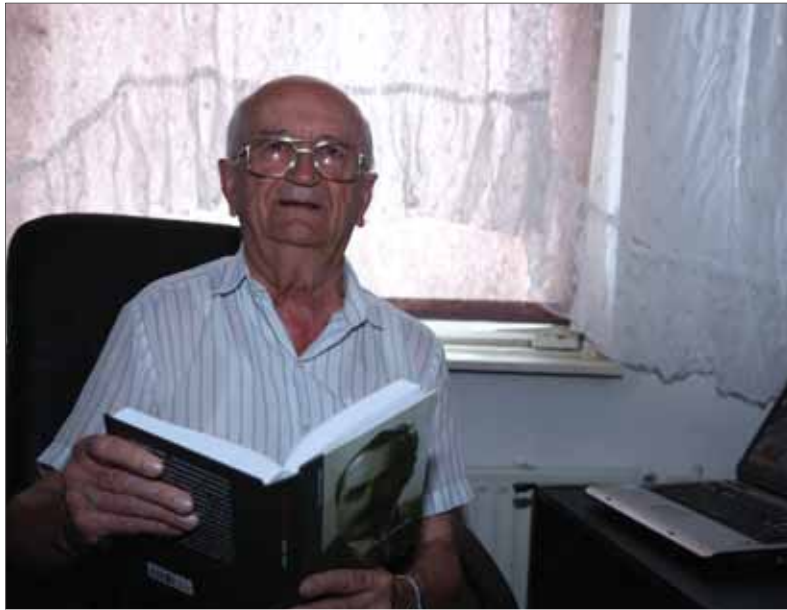
Na začiatku tohtoročného mesiaca marca a opäť 14. marca 2017 sa objavil v denníku Pravda príspevok Vladimíra Jancuru pod názvom Tiso fašista a Tiso antifašista. Autor v ňom podrobne cituje historika Dušana Kováča, ktorý uvádza niektoré skutočnosti v súvislosti s vedeckou konferenciou o Jozefovi Tisovi v Častej-Papierničke pred štvrtstoročím, kam organizátori pozvali aj Františka Vnuka a Milana S. Ďuricu a ich účinkovanie na tomto fóre hodnotí viackrát slovami, že sa na ňom strápnili. Na spomínaný redakčný článok Pravdy široko reaguje historik František VNUK:

Na úvod niekoľko viet V. Jancuru z článku v Pravde: „Konferencia sa konala začiatkom mája 1992, spoločný štát Čechov a Slovákov mal existovať už iba osem mesiacov. Obdivovatelia Tisovej Slovenskej republiky dúfali, že tá nová bude na ňu nadväzovať. Ich časopis Slovenský národ v predvečer zániku federácie napísal: ‚Prvý január 1993 by nikdy nebol bez 14. marca 1939. ... Bez nadľudského úsilia Dr. Jozefa Tisa – prvého slovenského prezidenta – by sme sa možno tohto dátumu nikdy nedožili.‘ Prišlo však rozčarovanie, nádeje pohrobkov slovenského národného socializmu sa nenaplnili...“ atď., atď.

POLEMIKA

K odbornému výkladu Vladimíra Jancuru iba toľko: Áno, konferencia (presnejšie vedecké sympóziu) sa konala v danom roku a medzi jej účastníkmi boli aj „Tisovi obhajcovia“ Vnuk a Ďurica. Ale ostatné skutočnosti o konferencii, jej priebehu, obsahu, jej výsledkoch – a, samozrejme, aj o osobe Dr. Jozefa Tisa – sú skreslené.

Prednášky, ktoré na konferencii odzneli, sú uverejnené v zborníku, ktorý vydali usporiadatelia (Pokus o politický a osobný profil Jozefa Tisu; Zborník materiálov z vedeckého sympózia, Časť-Papiernička, 5. – 7. mája 1992. Vydal Historický ústav Slovenskej akadémie vied vo vydavateľstve Slovak Academic Press v spolupráci so Slovenskou národnou radou a Slovenským ústavom v Ríme v roku 1992). Úvod do zborníka napísal Dušan Kováč. Ten istý Dušan Kováč, ktorého cituje Vladimír

František VNUK vyvracia pseudoargumenty redaktora Pravdy vyškoleného v ZSSR.

Jancuru a ktorý o nás tvrdí: „Všetci sa tam však postupne strápnili. Neboli totiž schopní odborne argumentovať, zrejme dokázali vystupovať len medzi svojimi stúpenkami.“ A Vladimír Jancuru vysvetľuje, ako sme sa strápnili. O prof. Ďuricu píše: „Profesor Ďurica z univerzity v Padove napríklad tvrdil, že ‚národný odpor voči nacizmu‘ viedol sám Jozef Tiso a začal ho vraj už 13. marca 1939, keď počas stretnutia s Adolfom Hitlerom odmietol vyhlásiť samostatnosť Slovenska priamo z Berlína. Tiso Hitlerovi nepodľahol, prizvukoval Ďurica.“

■ AKO TO BOLO

V spomenutom zborníku Dušan Kováč zhŕňa výsledky konferencie a dochádza k trochu inakšiemu

záveru. Pokiaľ ide o prof. Ďuricu, Dušan Kováč jednoznačne potvrdzuje, že Tiso skutočne nacizmu nepodľahol. Dušan Kováč ani len náznakom nepopiera Ďuricu tézu a nezazlieva Tisovi nijaký nacizmus, naopak podčiarkuje jeho protinacistický postoj.

Píše: „Predovšetkým je evidentné, že nacizmus bol Jozefovi Tisovi úplne cudzí. Nacistické novopohanstvo sa nemohlo katolíckemu kňazovi prihovárať ničím. Spolupráca s nacistickým Nemeckom bola teda vynútená okolnosťami. Ideologicky mu bol bližší typ autoritatívneho štátu, aký predstavoval do určitej miery Mussoliniho fašizmus či rakúska koncepcia stavovského štátu, ale najmä salazarovský typ

politického zriadenia. Katolícky univerzalizmus tak nadobudol u Jozefa Tisa špecifický nacionalistický nádych.“ (Dušan Kováč, citované dielo, úvod, s. 11). A na inom mieste v tom istom úvode riaditeľ Historického ústavu SAV Dušan Kováč hodnotí Tisa ako politika týmito slovami: „V demokratickom politickom systéme (t. j. v predmnichovskej ČSR – FV) pracoval Tiso ako poslanec, stranický politik, ale aj ako minister. Je nesporné, že nielen príslušnosťou k Hlinkovej slovenskej ľudovej strane, ale aj podstatou svojej osobnosti a svojho zamerania bol Tiso národne orientovaným politikom. Jeho nacionalizmus bol však umiernený, uvážlivý, odmietajúci extrémny. Je zaujímavé, že takým sa javí Tiso aj v krízových rokoch 1938 – 1939, ako aj v rokoch druhej svetovej vojny, keď sa dostal do konfliktu s extrémistickými skupinami vo vlastnej strane. Spoľahlivo zdokumentovaná a podstatne vyriešená je aj otázka vyhlásenia Slovenskej republiky. Aj tu sa Tiso ukázal ako povážlivý politik. Možno dokonca konštatovať, že Tiso ako politik sa nemenil, radikálne sa však zmenila doba.“

■ AUTOROVE MÝLKY

O mne sa vyjadruje V. Jancuru takto: „Ďalší účastník konferencie František Vnuk sa vrátil z exilu v Austrálii, kde vyštudoval históriu až dodatočne, predtým absolvoval vysokoškolské technické štúdium. Na konferencii v Častej-Papierničke priravnal tzv. Tisov proces v roku 1947 k politickým procesom v prvej polovici 50. rokov a žiadal jeho revíziu s rehabilitáciou odsúdených. Vystupujúci v diskusii však odmietli takúto analógiu, pojednávanie pred Národným súdom nebolo predsa vykonštruované a obžalovaní neboli nevinní ľudia.“

Môj príspevok mal síce trochu iný obsah, než naznačuje V. Jancuru, ale má pravdu v tom, že som poukázal na justičné nedokonalosti a iné pochybné aspekty tohto politického procesu. Nemyslím si, že som sa s príspevkom „strápnil“, lebo aj Dušan Kováč sa súhlasne stotožňuje s mojimi názormi, keď v úvode píše, že Tisov „proces vypovedá viac o období, v ktorom sa konal, a menej

o osobnosti Jozefa Tisa. Proces s Jozefom Tisom názorne demonštruje, že obdobie rokov 1945 – 1948 nemožno v nijakom prípade pokladať za obdobie demokratického vývoja, ba ani eufemické označenie ‚riadená demokracia‘, nie je celkom opodstatnené. Je to obdobie zjavných politických manipulácií spôsobených povojnovým mocenským rozdelením sfér vplyvu. Proces s Jozefom Tisom bol ako politický proces zmanipulovaný a postoj Jozefa Tisa na súde a pred súdom nemohol na jeho podstate ani na výsledku nič meniť. To je tiež otázka, ktorá sa môže v detailoch ešte doplniť, ale v zásade sú názory historikov ak nie totožné, tak aspoň dosť blízke.“ (Dušan Kováč, tamže, s. 11 – 12).

A v podobnom štýle sa nesú aj ostatné pseudoargumenty Vladimíra Jancuru, ktorý sa približne v tom istom čase vrátil na Slovensko zo Sovietskeho zväzu ako ja z Austrálie. Keď on veľkoryso odhaľuje moju minulosť v Austrálii, aj ja si dovoľm odhaliť jeho minulosť. Kým ja som študoval metalurgiu a históriu v Austrálii, on študoval novinárčinu na Katedre žurnalistiky v Sovietskom zväze (1980 – 1983). V rokoch 1986 – 1991 pôsobil ako stály dopisovateľ Pravdy v Moskve. Ja som bol v cudzom svete vystavený demokratickému prostrediu, V. Jancuru v Sovietskom zväze socialistickému. Obom nám čosi z nášho zahraničného pobytu zostalo. Napríklad, mne by svedomie nedovolilo tak selektívne vyberať fakty a tak nehorázne deformovať skutočnosti, tak znásilňovať pravdu, ako to s nezodpovednou ľahkosťou robí bývalý šéfredaktor Pravdy (1995 – 1996). Lebo zdá sa, že autoritatívne píše o zborníku, z ktorého si neprečítal ani len úvod.

No, a jeho informátor a zostavovateľ zborníka Dušan Kováč akoby úplne zabudol, že pred dvadsiatimi piatimi rokmi do zborníka napísal: „Pre historika musí byť prístup ku každej osobnosti, teda aj k osobnosti Jozefa Tisa, príležitostou na uplatnenie odborného prístupu k historickému materiálu. Zvládnutie pohľadu na historickú osobnosť sa stáva kritériom odbornosti.“

Kto sa teda strápnil? Nie Vnuk a Ďurica, ale niekto iný a inde!

Vyšehradská štvorka posilňuje výkony jadrovej energetiky a prepája systavy Tradičné toky energií v strednej Európe menia smer

Ján ČERNÝ – Ilustračné foto: internet

Dve na prvý pohľad úplne rôzne správy v uplynulých dňoch okrajovo prebehli našimi médiami bez hlbšieho záujmu. Významovo sú to však správy, pri ktorých sa treba zastaviť. Obe totiž poukazujú na to, že tradičné toky energií v našom geopriestore sa menia práve tak, ako aj ich dodávatelia.

Európska komisia schválila maďarský plán štátnej pomoci na rozšírenie jadrovej elektrárne Paks o dva nové reaktory. Projekt výstavby nových jadrových blokov atómovej elektrárne Paks v hodnote 12,5 miliardy eura komisia skúmala tri roky. Jadrová elektrárň Paks má štyri bloky s reaktormi VVER-440, ktoré uviedli do prevádzky v rokoch 1982 až 1987. Prevádzka prvej dvojice bola predĺžená o dvadsať rokov a teraz prebieha konanie o predĺžení času prevádzky tretieho a štvrtého bloku. V jadrovej elektrárni Paks 2 sa pripravuje výstavba dvoch blokov s reaktormi VVER-1200, ktoré sa radia do generácie iii+.

■ MOCHOVCE ČAKAJÚ

O dostavbe tretieho a štvrtého bloku Atómovej elektrárne Mochovce by sa malo rozhodnúť v najbližšom čase. Minister hospodárstva Peter Žiga sa chce akcionárov pýtať na ďalšie predražovanie a posúvanie termínu dostavby močovských blokov. Podľa ministra dostavba tretieho a štvrtého bloku začína byť už problémom pre

budúce hospodárenie Slovenských elektrární. Tretí blok je už dostavaný na zhruba deväťdesiatštyri percent. Slovensko je už dosť ďaleko, aby sa stavba nedokončila. Dostavba tretieho a štvrtého bloku Atómovej elektrárne Mochovce by mala vyjsť na 5,4 miliardy eura. Nové jadrové bloky v Mochovciach budú mať po ich dokončení inštalovaný výkon po 471 megawattov, čo pokryje asi trinásť percent z celkovej spotreby elektriny na Slovensku.

■ PREPÁJANIE SÚSTAV

Nárast zaťaženia a vznikajúca nerovnováha v bilancií medzi spotrebou a výrobou elektrickej energie, ale aj úsilie optimalizovať prevádzku zdrojov núti jednotlivé národné elektrizačné systavy hľadať možnosti vzájomnej spolupráce s okolitými sústavami. Maďarsko najnovšie súhlasilo s novým prepojením a Slovensku umožní vyvážať nadbytočnú elektrinu z jadra. Obe prepojenia budú mať kapacitu 2 krát 400 kV a súčasná cezhraničná kapacita sa tak zdvojnásobí, uvádza portál Energia.sk.

Zásobníky zemného plynu u nás budú zrejme naplňať reverzné toky tejto suroviny.

Pritom ide vlastne o plyn vo vlastníctve OMV a Rusko s ním má spoločné už len to, že ťažobná oblasť sa nachádza na jeho území. Rakúska energetická skupina OMV totiž kupuje zhruba štvrtinový podiel v jednom z najväčších ruských polí s plynom Južno-Ruského za 1,75 miliardy eura od firmy Uniper. Plyn sa bude do výrobných uzlov OMV dodávať cez plynovod Nord Stream. Stotisíc barelov ropného ekvivalentu denne sa tak

dostane priamo na našu hranicu. Ale „zo západu“. OMV je pripravená tlačiť svoj „ruský“ plyn do našich zásobníkov na Záhorí a prepojiť nám cez uzol Baumgarten aj plynofikačné systavy. Najvyššia kapacita ťažby z poľa je dvadsaťpäť miliárd kubických metrov ročne a tento plyn je už teraz dôležitým zdrojom plynovodu Nord Stream, ktorý dodáva ruský plyn do Nemecka. O tom, že Slovensko a Rakúsko v najbližších rokoch prepoja ropovodné a plyno-

vodné siete, už niet pochybností. Dohody totiž už dávnejšie podpísali ministri hospodárstva oboch krajín a zástupcovia rakúskej spoločnosti OMV a slovenských spoločností Transpetrol a Eustream.

■ O DVA ROKY!

V roku 2019 prestane tlačiť Gazprom plyn pre odberateľov z európskych krajín západnejšie od ukrajinskej hranice cez územie Ukrajiny. Neznamená to, že Slovensko je v energetickom ohrození. Existujú totiž dostatočné prepravné kapacity na import plynu zo západného smeru. Gazprom ponúka nový odberateľský uzol na hranici Turecka a Grécka. V každom prípade však zisky Slovenska z prepravy plynu z východu na západ cez územie našej krajiny dramaticky klesnú. Vlastne sa skončia. A to už o dva roky. Existuje síce možnosť, že práve cez Slovensko začne Ukrajina nakupovať plyn pre vlastnú potrebu, ale je známe, že tento štát nie je práve spoľahlivý obchodný partner, a preto pôjde pravdepodobne iba o finančné rizikové transakcie. Zároveň to môže mimoriadne poškodiť bilaterálne vzťahy Slovenskej republiky a Ruskej federácie, čo sa ukázalo pred niekoľkými rokmi, keď sa na Ukrajinu spustili reverzné plynové toky. V otázke energetickej bezpečnosti je však v najnovších okolnostiach Slovensko na dobrej ceste. Akurát si budeme musieť zvyknúť na iné odberateľské uzly a nových dodávateľov. Hoci v prípade plynu pôjde stále o plyn z Ruska.

V pedagogických dokumentoch pre slovenský jazyk a literatúru sú vážne nedostatky

V školách sa slovenčina systematicky ničí

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: archív JP

Slovenský jazyk, štátny jazyk, úradný jazyk. V prípade občianskej majority u nás aj materinský jazyk – alebo slovenčina. V ostatných rokoch je naozaj ťažko skúšaná a jej vonkajšie podoby či už v bežnej komunikácii, alebo medzi profesionálnymi používateľmi jazyka, najmä médiami, sú žalostné. Čo s tým? Zmierime sa alebo sa dá ešte čosi napraviť? Požiadali sme o názor a odpoveď nielen na túto otázku generácie ešte mladého človeka PhDr. Jána PAPUGU, PhD., riaditeľa Základnej školy s materskou školou na Riazanskej ulici v Bratislave, vysokoškolského pedagóga, slovenčinára, predsedu Slovenskej asociácie učiteľov slovenčiny, spisovateľa, organizátora detských letných táborov...

• **Tak teda skúsme – v akom stave je na Slovensku jazyková kultúra z pohľadu človeka, ktorý si práve tento problém zvolil ešte počas štúdií ako tému diplomovej práce?**

Jazyková kultúra je v takom stave ako celá spoločnosť – v niektorých oblastiach dosahuje výšiny, v niektorých klesá na bod mrazu. Ak vidíme, aké veľké problémy sa riešia v súvislosti so školstvom, s vedou, so vzdelávaním, nemožno sa čudovať, že „drobnosť“, akou je jazyková kultúra, nie je prioritou ľudí, ktorí často zápasia s vážnejšími problémami. Som liberálnejší lingvista, nestaviam sa proti čechizmom, cudzím slovám, účelovým modifikáciám jazyka. Z tohto hľadiska sa neobávam o drvivý pokles jazykovej kultúry. Mrzia ma však chyby v jazykových javoch, ktoré sú pevne ukotvené v systéme jazyka (písanie i/y, veľkých/malých písmen a pod.). Rozmohli sa v masmédiách a v komunikácii tých, ktorí by mali byť jazykovým vzorom. Ide totiž o vedomostné chyby, ktoré sa aj pod vplyvom klesajúcej úrovne vzdelávania budú naďalej rozširovať.

• **Kde sa stala chyba, ktorej následkom je dnes nielen amatérsky, ale aj profesionálny jazykový prejav v slovenskom jazyku či už v ústnej, alebo písomnej podobe takmer tragikomédiou?**

Laický, amatérsky prístup, rýchlosť produkovania textov, nedostatok financií na jazykové redakcie verejných textov, zrušenie jazykovej výchovy budúcich pedagógov, systematické ničenie predmetu slovenský jazyk a literatúra na základných a stredných školách, neúcta k jazyku, pokles úrovne kedykoľvek rozhlasovej a divadelnej reči, vplyv audiovizuálnych médií. A veľa iných chýb. Ľudia stav slovenčiny neberú ako tragický, rodí sa totiž generácia, ktorá vníma už inú podobu jazyka, teda pre ňu je bezpríznačový.

• **Teraz sa vás pýtam ako predsedu Slovenskej asociácie učiteľov slovenčiny. Neznížila sa kvalita vyučovania slovenčiny na základných školách v „novej ére“ Slovenska?**

Áno! Odkedy sa o slovenčinu zaujíam, musím konštatovať, že je v rukách stále tých istých ľudí bez kontaktu so slovenčinármi. Napriek tomu, že sú v pedagogických dokumentoch pre slovenský jazyk a literatúru (SJL) vážne nedostatky a chyby, nič sa s tým nerobí. A podľa týchto dokumentov sa učí celé Slovensko! Konceptia vyučovania SJL má dlhé roky podobu nepodareného žiackeho referátu.

• **V spoločnosti sa vytvorila akási davová „verejná“ mienka, ktorá akoby každému diktovala – slovenčina nie je potrebná, dorozumievacím jazykom je angličtina! Roky sa hovorí o dôležitosti znalosti cudzích jazykov, čo nikto nespochybňuje, ale nie je dôležité ovládať najskôr spisovnú slovenčinu?**

Generácie ešte mladý riaditeľ má rešpekt, ale aj sympatie školákov.

Je jasné, že ovládať svetový jazyk je nevyhnutné. Ale jeho spoznávanie sa deje na základe materinského jazyka. Neobávam sa hromadného odmietania slovenčiny. Slovenčinu ohrozí jedine demografia. Ale to sa stane za mnoho rokov.

• **Pôsobíte tiež ako náš „kolega“ v časopise Slovenčinár. Dostáva sa jeho poslanstvo medzi učiteľov? Prejavujú odborní učitelia slovenčiny záujem o novinky v tejto pedagogickej disciplíne?**

Časopis sa pomerne rýchlo etabloval, mám informácie, že sa číta. Je to však úzko profilový časopis, nedozreje očakávať rekordnú čítanosť. Mám však pocit, že každé číslo Slovenčinára prináša informácie, ktoré obohacujú obzor slovenčinárov. Pozitívne ohlasy nás motivujú na to, že časopis vydávame už tretí rok. Keďže dnešok je príznačný explóziou informácií, je prirodzené, že klesá o ne záujem, že ľudia nestacia vnímať a absorbovať ďalšie a ďalšie. Časopis Slovenčinár však plní cieľ, ktorý som si dal, keď som navrhol jeho založenie.

• **Na Slovensku existujú aj Učiteľské noviny, sú dostatočnou platformou pre odborné vzdelávanie pedagógov?**

Tieto noviny vnímam ako informačnú platformu, nie odbornú. Aj keď sa v nich usilujú podávať aj odborné informácie. Málokedy si v nich stihnem prelistovať celý obsah, preferujem profesionálnu e-podobu spravodajstva o školstve.

• **Váš osobný profesionálny život je dosť pohnutý. Napriek vzdelaniu, kvalifikácii, odbornosti a ešte aj pozícii v asociácii museli ste z predchádzajúceho zamestnania odísť. Čo alebo kto rozhoduje dnes v školách o tom, ako kvalitne sa na nich bude učiť?**

Kto rozhoduje? V podstate nikto. Zodpovedný za kvalitu vzdelávania je riaditeľ. Ale ak ten pri kontrole zistí, že má vyučujúceho, čo učí nekvalitne, nie je to dôvod na výpoveď, čo je problém

represívnej časti, ale v zámere – používať korektný jazyk?

Na Slovensku pomôže len represia. Ja som za prísne pokuty za verejne prezentované jazykové chyby. Inak k náprave nedôjde a zákon nemá zmysel. Predpokladá to však čo najskoršiu aktualizáciu kodifikácie, ktorá je, jemne povedané, zastaraná.

PhDr. Ján PAPUGA, PhD.

mám skúsenosť, že aj pod vplyvom poklesnutej mediálnej kultúry sa moji, teraz už dospelí žiaci vracajú ku knihe, k divadlu, k vysokej kultúre. Že nástročné deti nečítajú, súvisí aj s pubertálnym obdobím vzrodu a s masívnou propagáciou digitalizácie, ktorej neraz aj ja sám často musím odolať. A okrem toho – školstvo systematicky podporuje fetiš digitalizácie! Potom si vyhlásia rok čitateľskej gramotnosti, no tieto dve aktivity sú v protipóle, pričom u detí vyhráva elektronizácia. Ja mám rád multimédiá, ale uvedomujem si, že nie sú mojim pánom. A toto naučiť žiakov v elektrodobe je ťažké.

• **Do akej miery čítanie textu ovplyvňuje znalosť jazyka a jeho správne používanie?**

Kedysi do veľkej. Teraz si vydá knihu, kto len chce a v akejkoľvek kvalite. Nie všetky vydavateľstvá majú jazykové redakcie. Preto prichádzam k názoru, že už ani kniha nie je spoľahlivý zdroj spisovného jazyka. Možno tak odborná literatúra, tá podlieha niekoľkostupňovej kontrole. Alebo treba púšťať deťom staré opusácke nahrávky rozprávok, v ktorých príbehy rozprávajú hereckí klasici s prekrásnou slovenčinou.

• **Je slovenčina ťažký jazyk? Obstoja tvrdenia, že je ťažké ju učiť, a dokonca aj naučiť?**

Nie, sú oveľa ťažšie jazyky. Dokonca si myslím, že čeština je ťažšia. Slovenčina je relatívne ťažká, lebo je to flectívny jazyk so zložitým ohýbaním tvarov. Ak sa ho učí človek, ktorého rodným jazykom je iný typ jazyka, tak áno, je to preňho veľmi ťažký jazyk. To je akoby som sa teraz ja chcel učiť čínštinu.

• **Ako sa „riaditeľuje“ riaditeľovi školy, ktorého majú žiaci radi? Nie je to príliš zodpovedné? Kde je hranica medzi priateľstvom a rešpektom vo vzťahu žiak – učiteľ?**

Netuším, či ma majú žiaci radi. Oblúbenosť u žiakov je relatívna. Ak im vyhoviete, ste najlepšie. Ak im dáte päťku alebo poznámku, sú schopní preklnať vás zvyšok školského roka. Hovoríme o sympatii žiakov k učiteľovi. Tú naozaj cítim, a ak mi osud niečo dal, tak schopnosť vychádzať s ľuďmi, s deťmi. Ale od istého času všetko beriem rezervovane a nedávam sa obmákať priazňou detí ani dospelých. Som profesionál. Osobne viem vyjsť s každým, ale pracovné veci, problémy riešim objektívne a bez toho, ku komu mám aký vzťah. A platí to aj u detí. Ja sa rád s dečkami zahrám, porozprávam, dovoľm im kopať si rolku papiera na školskej chodbe, ale to neznamená, že ignorujem ich prehršky. Takže by som náš vzťah priateľstvom nenazval. Ako riaditeľ musím na ne dozerať a nesprávnikov trestať. Na druhej strane si hovorím: Čo chceme od detí, keď vidíme, aká je spoločnosť. A deti to vidia tiež...

Mimochodom, vážení naši učitelia – od tých najstarších až po tých začínajúcich, pri príležitosti blížaceho sa vášho medzinárodného dňa vďaka vám za vzdelávanie a veľa energie do vašej ďalšej práce!

V zaujatí školskou hrou.

• **Generácie mladší jazykovedci zastávajú názor, že jazyk je živý organizmus, vyvíja sa, podlieha vplyvom a že preto jeho niektoré „inovácie“ sú celkom pochopiteľné. Kde však také inovácie majú mať hranicu? Možno považovať za inováciu nesprávne skloňovanie, časovanie, neznalosť pravidiel slovenského jazyka?**

Inovácie sa dejú vo všetkých rovinách jazyka a sú prirodzené. Neohrozia náš jazyk, to už by sa angličtina dávno deformovala. Používateľ absolútne nesystémové javy do jazyka nepustí. Ak by, tak po veľmi dlhom čase. A keď používateľ rozhodne a úzus potvrdí prijatie nového jazykového javu, tak to treba rešpektovať a kodifikovať. No slovenská kodifikácia je konzervatívna a reflexibilná. Používateľ rozhoduje o podobe jazyka, nie jazykovedec. Neznalosť jazykových pravidiel a zmeny v jazyku sú dve odlišné veci. Neznalosť neospravedlňuje, zmeny v jazyku sú prirodzené. Nemôže povedať niekto, kto jazyk neovláda, že je jeho inovátorom.

• **Do životopisu ste si už pridali aj „samooznačenie sa“ za prozaika a dramatika. A právom. Vydali ste knižky, po ktorých sa v knižkovecstvách zvyčajne zapráši, píšete pre deti a mládež. Je to iba dobové lamentovanie, že deti nečítajú a iba strácajú čas pri počítačoch? Alebo by naozaj mali aj v dnešných časoch považovať viazanú knihu za bežnú potrebu inteligentného človeka?**

Žiaľ, ak niekto vydá knihu, už sa označuje za spisovateľa, tak sa u nás narába s pojmi a funkciami. Ja som však už ako spisovateľ evidovaný, publikoval som viacero textov, jeden z nich vyhral cenu, tak sa teším tomu, že popri učiteľovi som aj spisovateľ. Po oboch povolaniach som túžil od detstva. Deti čítajú. Len nie iba beletriu. Každé čítanie, kým nejde o nekvalitné internetové texty, je pre deti užitočné. Nech čítajú kvalitné, redigované a obsahovo podnetné texty akéhokoľvek druhu. Ja sa o čítanie detí nebojím, lebo

• **Čo sa musí na Slovensku stať, aby sa naplnil zmysel „jazykového zákona“ nie v jeho**

O dňoch zrady, ktoré oživuje aj vytrvalé kuvikanie ideológov spoločného štátu

Keď mal prezident Beneš svoj plán – aeroplán...

Július HANDŽÁRIK – Foto: Emil SEMANCO a archív SNN

II. časť

S príchodom marca sa v médiách na Slovensku s pravidelnosťou kyvadla každoročne zintenzívnia kuvické hlasy neslovenských ideológov volajúce po obnovení bývalého, dvakrát zaniknutého „spoločného štátu“. V minulom čísle sme priniesli historické fakty o tom, kto mal aký podiel na tom, že tento štát Čechov a Slovákov zanikol. Pokračujeme citátom z XIII. zv. Prameňov k dejinám Slovenska a Slovákov historika Róberta Letza.

„Slovenský štát bol dieťaťom svojej doby. Vznikol v konkrétnej historickej situácii, ktorá sa vytvorila v strednej Európe po podpísaní Mnichovskej dohody štyroch najvýznamnejších európskych veľmocí – Veľkej Británie, Francúzska, Nemecka a Talianska. V nových pomeroch dominovalo v strednej Európe nacistické Nemecko. ... Vznik nového štátu znamenal obrovský skok. Slovenský štát musel od základu budovať svoju centrálnu štátnu správu, armádu, bezpečnosť, hospodárske a finančné inštitúcie. Odborníkov pre rôzne oblasti bolo veľmi málo alebo úplne chýbali. Bol to dôsledok personálnej politiky prvej ČSR, ktorá v centrálnych úradoch disponovala iba malým počtom Slovákov. ... Nezaviedli sa však plošné opatrenia, ktoré by preverovali všetkých štátnych a verejných zamestnancov. HSLŠ..., ak chcela zabezpečiť normálny chod štátu, musela z veľkej časti prevziať bývalý štátny a mocenský aparát. Tak sa do dôležitých funkcií dostalo veľa úradníkov, dôstojníkov a hospodárskych expertov, ktorí... mali odmietavý postoj k režimu. ... Na Slovensku pokračovalo budovanie autoritatívneho režimu na národnom základe. Tento režim sa považoval za protipól predchádzajúceho obdobia liberálnej demokracie, ktorá nedokázala riešiť slovenskú otázku, sociálnu otázku a politickú krízu v roku 1938. ... Autoritatívne prvky v ústave Slovenskej republiky vyjadrovali výhradné postavenie HSLŠ, pracovnú povinnosť a vôľu zaviesť stavovské usporiadanie. ... Obavy zo zavedenia stavovského systému, vojnové pomery, ale aj odmietavý postoj nacistického Nemecka neumožnili uskutočnenie tohto pokusu. Namiesto stavovského systému vznikla v roku 1942 Slovenská pracujúca pospolitosť. V jej rámci pôsobili záujmové združenia s povinným členstvom. Znamenalo to zánik dovtedajšej jednotnej odborovej organizácie. Funkcionári Slovenskej pracujúcej pospolitosti boli súčasne funkcionármi HSLŠ. ... Existujúci režim a jeho orientácia na nacistické Nemecko, ale aj vojnové pomery umožnili, aby sa k slovu dostávali „spodné prúdy“ spoločnosti, skupiny ľudí, ktoré sa netajili svojím radikalizmom a videli možnosť presadiť svoje názory a často aj rýchlo zbohatnúť. Radikálne krídlo HSLŠ... prišlo s programom slovenského národného socializmu a zvädzalo zápas o jeho interpretáciu s umierneným krídlom. ... Radikáli tento zápas prehrali. Umiernení ich porazili ich vlastnými zbraňami. Zákom č. 215/1942 z 22. októbra 1942 zaviedli cez stranu, ktorú ovládali, vodcovský systém. ... Dôležitú úlohu v režime SR zohrávala aj tajná polícia – Ústredná štátnej bezpečnosti. Bola vytvorená v roku 1940. ... Jej úlohou bolo odhaľovať trestnú činnosť proti štátu a režimu a vykonávať obranné spravodajstvo. ... Osobitné miesto patrilo armáde. Slovenská armáda prešla skúškou v obrannej vojne proti Maďarsku 24. – 27. marca 1939..., predstavovala reálnu silu mladého štátu a počas vojny získala rýchlo svojich hrdinov. ... Propaganda bola dôležitou súčasťou spoločenského života SR. Navonok ju reprezentoval Úrad propagandy, zriadený ešte počas

Dvaja z troch dejinami overených zakladateľov štátu Čechov a Slovákov.

Atmosféra v bratislavských uliciach po vyhlásení prvej Slovenskej republiky.

autonómie Slovenska. Cieľom tohto úradu malo byť šírenie pozitívnej propagandy, týkajúcej sa Slovenska a jeho novej vlády. ... Úrad propagandy vytváral aj negatívnu propagandu, ktorá sa zamerala najmä proti bolševizmu, čechoslovakizmu a židovskému obyvateľstvu. Úrad vykonával aj cenzúru a zároveň usmerňoval najdôležitejšie médiá: tlač, rozhlas, film a literatúru.“

■ VECNE O ŠTÁTNOSTI

Toľko z najdôležitejších vecných informácií historika Róberta Letza o prvej Slovenskej republike a jej režime. V záujme vytvorenia ucelenejšieho pohľadu na slovenskú štátnosť doplníme uvedené informácie aj prednáškou mladého slovenského historika Martina Lacka s témou Význam prvej Slovenskej republiky pre uchovanie slovenskej identity, ktorú predniesol na konferencii Slovenská identita 29. októbra 2016 v Bratislave.

„Národnoemancipačný proces slovenského národa v porovnaní s inými európskymi národmi sa realizoval v mimoriadne komplikovaných podmienkach. Slováci boli stáročia bez vlastného štátu, bez akýchkoľvek atribútov autonómie. Každá požiadavka na zlepšenie ich kolektívneho postavenia, či len na ohraňovanie ich národného priestoru, sa stretla s nepriaznivým až nepriateľským postojom u predstaviteľov vládnuccich národov či elit. Slovenské intelektuálne elity boli málopočetné, sociálne limitované, ekonomicky podvyživené,

bez stabilného centra a výraznejšej podpory zdola, vďaka ktorej by mohli realizovať svoje požiadavky. Výsledkom týchto faktorov bol stav, že v čase, keď sa iné národy doformovali, resp. budovali svoje štáty, Slováci zápasili o holú existenciu, o svoje prežitie.

Prvú Slovenskú republiku formovala generácia, ktorá si tieto, k Slovákom negatívne až likvidatívne javy pamätala, poznala ich či už z vlastnej skúsenosti, alebo z rozprávania rodičov. Mnohí zažili surovú maďarizáciu, prenasledovanie národnej inteligencie v Uhorsku, masové vysťahovalectvo, ktoré bolo prejavom zúfalej situácie národa. Rovnako sklamanie z Česko-Slovenskej republiky, čechizačnú politiku po roku 1918, diskrimináciu Slovákov vo vlastnej domovine pod kapienkou selektívnej demokracie i materiálny nedostatok a novú obrovskú vysťahovaleckú vlnu.

Keď prišiel rok 1939 a s ním jedinečná možnosť vytvoriť si konečne svoj štát, táto generácia si slovenskú štátnu samostatnosť vedela oceniť. Slováci získali vlastný štát a všetky jeho atribúty – medzinárodné uznanie, hlavu štátu, vládu, zastupiteľstvá, symboly či vlastné ozbrojené zložky.

■ SVOJ ŠTÁT I PREZIDENT

Pre svet do roka 1939 Slovensko a Slováci oficiálne akoby nejestvovali. Zrazu sa začali dostávať do povedomia európskych, čiastočne i mimoeurópskych krajín. SR si – v možnostiach doby – začala

budovať vlastnú diplomatickú sieť. Na čelo štátu bol zvolený Dr. Jozef Tiso – katolícky kňaz, intelektuál, ktorého však národ pokladal za „svojho“. Tiso stelesňoval najlepšie tradície národa, dôveryhodnosť, pre väčšinu národa sa stal silnou autoritou, ktorá prežila ešte dlhé desaťročia po jeho násilnej smrti.

Za šesť rokov sa slovakizovala ekonomická sféra. Národné hospodárstvo začali riadiť domáci ľudia, národohospodári, ekonomickí ministri so zreteľom na záujmy a potreby Slovenskej republiky. Súhrnom viacerých faktorov došlo k tomu, že prvýkrát v dejinách Slovenska zmizla nezamestnanosť, odstránila sa zadlženosť roľníkov z čias prvej ČSR. Zvýšil sa ekonomický rast i životná úroveň obyvateľstva. Vytvorila sa nová, silná vrstva slovenských podnikateľov, živnostníkov. Na uliciach dominovali slovenské nápisy a slovenské mená majiteľov obchodov a drobných podnikov. Skutočnosť, že slovenská ekonomika sa začala budovať v mimoriadne nepriaznivých pomeroch po obrovských územných, ekonomických či dopravných stratách spôsobených odtrhnutím najúrodnejších slovenských južných území, autoritu mladého štátu ešte pozdvihla.

Mimoriadnu dôležitosť pre upevňovanie myšlienky samostatnosti mali aj ozbrojené zložky. Tie boli dlhé desaťročia doménou vládnuccich národov – Maďarov, Nemcov či Čechov. V roku 1939 nastal zlom. Slováci obsadili takmer všetky veliteľské funkcie tak v armáde, ako aj v žandárstve i vo finančnej strážii. Ako vojaci už nebojovali pod cudzou vlajkou za cudzie záujmy, ale vo vlastnej armáde, velili im slovenskí dôstojníci. Na vojnových frontoch Slováci ukázali, že nie sú o nič horšími bojovníkmi ako iné národy, ba neraz ich aj prevýšili.

Pochopiteľne, SR nebola úplne slobodnou a suverénnou. Vtedajší hegemon stredoeurópskeho priestoru Nemecko si vyhradilo podriadenie SR v otázkach zahraničnej politiky, riešenia tzv. židovskej otázky či v niektorých ekonomických otázkach. I napriek týmto limitom si Slovensko uchovalo dost priestoru na zabezpečenie toho, čo bolo v jeho životnom záujme. Nemecký tlak bol citeľný vo vysokej politike, diplomacii, no nie v každodennom živote človeka.

Slováci za krátkych šesť rokov akoby dobiehali – a dobehli – všetko, čo im nepriazeň osudu dovtedy upierala. Mali toľko slobodného priestoru na svoj rozvoj ako nikdy predtým. Jasne ukázali, že si vedia svoju krajinu, svoj štát dobre a účelne spravovať. Aj bez pomoci tútorov z Prahy či Budapešti, ktorí ich desaťročia podceňovali a presviedčali o opaku. Za šesť krátkych rokov sa nesmierne pozdvihlo národné povedomie.

Prvá Slovenská republika má tak mimoriadny význam pre uchovanie slovenskej identity v 20. storočí.“

■ OBNOVENIE ČSR

Obnovená ČSR po roku 1945 sa snažila, zjednodušene povedané, „československú ideu“ obyvateľstvu všetkými prostriedkami znovu vštepiť, doslova ju zabetónovať. A slovenskoštátnu ideu zas všetkými prostriedkami očierňovať, kriminalizovať. Historici budú mať ešte mnoho práce, kým prejavy tejto protislovenskej politiky a propagandy zdokumentujú, kým zmapujú všetky prípady Slovákov, ktorí v ČSR trpeli a boli prenasledovaní iba za to, že boli Slováci a žiadali

Publicista Július HANDŽÁRIK.

to, čo im ako štátotvornému národu právom patrí.

Ani dlhotrvajúca protislovenská politika po roku 1945 však získala národné povedomie úplne nepotlačila. Možno vysloviť názor, že len vďaka pozitívnej skúsenosti národa s prvou SR bola napokon slovenská štátnosť obnovená a v roku 1993 vznikla druhá Slovenská republika, hoci to vtedajšia politická elita verejne popierala. Prvá Slovenská republika akoby ukázala jediný správny smer slovenskej politiky – k štátnej samostatnosti.

Po roku 1989 sa istý čas zdalo, že dlho skresľované či zamlčované skutočnosti, zaznávané osobnosti sa budú dať konečne verejne pomenovať, odhaliť a že dôjde k naplneniu národných práv, k budovaniu dlho potlačovaného národného povedomia. Zdalo sa, že médiá budú poskytovať priestor na diskusiu a zdravú polemiku a tým sa približovať k pravde. Vývoj však šiel presne opačným smerom. V súčasnosti zažívame jav, aký nemá obdobu. Prostredníctvom médií, tzv. tretieho sektora, ale i prostredníctvom časti politických a cirkevných elit je tu snaha etapu prvej modernej slovenskej štátnosti exemplárne odsúdiť, dehonosťovať, ba národu za ňu vtlačiť falošný pocit kolektívnej viny. A cez dehonosťáciu národnej histórie je tu snaha ponížiť aj národné a ľudské sebavedomie Slovákov, pravdepodobne s cieľom vyformovať z nich novodobých otrokov. Že sa toto všetko deje v rámci druhej Slovenskej republiky a pod neustále omieľanými heslami demokracie a liberalizmu, je priam absurdným paradoxom.

Zápas o právo na vlastnú históriu sa tak v dnešnom globalizovanom svete stal súčasťou zápasu o národné prežitie.

■ DEJINNÉ POUČENIA

Z histórie prvého „spoločného štátu“ máme teda dostatok skúseností a, žiaľ, ešte oveľa viac poučení o neústupnom „pražskom centralizme“ nám poskytli aj desaťročia druhého „spoločného štátu“ obnoveného v roku 1945 a definitívne zaniknutého v roku 1992. Tieto historické poučenia a zdravý rozum nám hovoria, že do nijakých ďalších „spoločných štátov“ a do nijakého ďalšieho štátneho spoluzitia s bratmi Čechmi už nesmieme vstupovať a ako každý vyspelý národ sa musíme vždy a za každých okolností usilovať o naplnenie nezadateľného sebaurčovacieho práva nášho národa v samostatnom slovenskom národnom štáte.

Širšie historické poučenia a zdravý rozum nám však ešte naliehavejšie hovoria, že ak chceme spolu s bratmi Čechmi aj z perspektívy ďalekej budúcnosti obstať ako suverénne národy, musia sa naše národy za každých okolností usilovať o čo najširšiu a najdôslednejšiu spoluprácu na princípe vzájomnej rovnosti a reálnej reciprocity. Vytvorenie skupiny štátov V 4 už v tomto smere čosi pozitívne naznačuje a negatívne metódy európskej „integrácie“ či celosvetovej „globalizácie“ nevyhnutnosť takejto spolupráce už veľmi naliehavo signalizujú.

Ožívajú miesta, kde sa vydávala povestná krvavá grófica Alžbeta Bátoriová

Nevestu vyberú medzi švárnymi Vranovčankami

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Korene novodobej histórie tohto príbehu sa začali v roku 1987, keď vo Vranove nad Topľou zbúrali kaštieľ. Hlavným dôvodom bolo zatekanie strechy, na opravu ktorej vtedajší krajský národný výbor neumožnil finančné prostriedky. A tak kaštieľ, ktorý prežil búrlivé päťdesiate roky, keď bol najviac trňom v oku súdruhom, neprežil relatívne pokojné obdobie prestrojky. Zbúrali ho a na jeho mieste postavili gymnázium. Ale história sa tak rýchlo nevzdáva a ešte dlho sa pripomína. Pri prácach na miestnom školskom ihrisku sa do podzemia dokonca prepadlo nákladné auto...

V rokoch 1991 až 1994 firma Uranpress uskutočnila prieskum, ktorý odhalil podzemné priestory. Na jeho základe bol objekt ministerstvom kultúry v roku 1994 vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku. Bývalý riaditeľ gymnázia Miron Blaščák, ktorý do funkcie nastúpil v roku 1999, vedel o jestvujúcich historických podzemných priestoroch a už vo svojom výberovom konaní naznačil, že by ich bolo treba využiť. Nápadu sa chytil vedúci odboru školstva Prešovského samosprávneho kraja a tiež riaditeľ mestského domu kultúry vo Vranove nad Topľou Alfonz Kobielsky a veci sa dali do pohybu.

■ OČI DO PODZEMIA

Georadarový prieskum, ktorý v roku 2014 uskutočnil Ing. Miroslav Terray, potvrdil existenciu podzemných priestorov bývalého vodného hradu či neskoršieho areálu kaštieľa. Na základe prieskumu Prešovský samosprávny kraj v roku 2016 schválil tridsaťtisíc eur na výskum podzemných priestorov zaniknutého stredovekého opevneného sídla – vodného hradu. Podľa slov riaditeľky gymnázia Zuzany Dragulovej prieskum mal určiť pôdorys pamiatky, sondáž na mapovanie stavu zachovania múrov, datovanie murovaných konštrukcií pivníc, odkrytie vchodu do národnej kultúrnej pamiatky a historicko-architektonický výskum.

Počas vlaňajšieho augusta, septembra a októbra sa uskutočnila jeho prvá fáza. Podľa Petra Šimčíka, hlavného archeológa, dosiaľ urobili osem sond, pri ktorých získali vyše sto kusov unikátnej kuchynskej i stolovej keramiky patriacej šľachte. Predpokladá sa, že ak dôjde k celkovému odkrytiu, bude jej ešte viac. Zároveň sa spresní celková dispozícia podzemných priestorov.

■ PO ÔSMICH SONDÁCH

V októbri 2016 ukončili archeológovia výskum podzemných priestorov bývalého vodného hradu vo Vranove nad Topľou. Na zaasfaltovanom školskom dvore vyhlbili osem sond. Objavili vchod do podzemných priestorov, studňu, odpadovú šachtu s nálezmi keramiky či pozostatky hradných múrov. Po odstránení sutín odkryli dva a pol metra široký vstup do hradnej pivnice, ktorá sa skladá zo štyroch väčších a z jednej menšej miestnosti vysokých štyri metre, spevnených klenbou z pieskovcového kameňa s tehlo. Objavili pritom aj pozostatky vetracej šachty. Pod hlavným podlažím pivnice archeológovia našli aj ďalšiu miestnosť, kde sa pravdepodobne uskladňovali potraviny, ktoré vyžadovali chlad. Pred nástupom zimy všetky nálezy zdokumentovali, odhalené sondy zasypali a otvor do pivnice zaistili.

V januári tohto roku sme sa stretli na pôde gymnázia, aby sme sa zoznámili s výsledkami archeologického výskumu. Mnohé z keramických úlomkov sa už podarilo sceliť, a tak sme ich videli v plnej kráse. Peter Šimčík, hlavný archeológ spoločnosti Triglav, uviedol, že priestory, kde pracovali, tvorili rozsiahle pivnice, v ktorých sa skladovalo víno. Pivnice boli sčasti prístupné šachtou. Podarilo sa im však nájsť krásne renesančné schodisko, ktoré umožňuje v budúcnosti prístupníť spomínané pivnice širokej verejnosti.

Pivnice kaštieľa vo Vranove sľubujú ešte mnohé zaujímavé objavy.

Predseda PSK Peter CHUDÍK (vpravo) a ďalší zainteresovaní nad nájdenými atribútmi.

Archeológ Peter ŠIMČÍK a riaditeľka gymnázia Zuzana DRAGULOVÁ s vykopávkami.

„Po ôsmich sondách by teda malo dôjsť k odkrytiu, ktoré spresní celkovú dispozíciu. My ju už na takých osemdesiat percent poznáme, ale ešte nás môže prekvapiť voľajký priestor. Teda treba odkryť celú plochu a potom budeme robiť závery,“ zdôraznil archeológ. Na otázku, čo doteraz našli, uviedol, že ide o kolekciu keramiky a honosného skla, ktoré pravdepodobne patrili Forgáčovcom. „Svedčí o tom aj džbánik, kde je na jednom medailóniku vyobrazený

cisár Rudolf II. Habsburský a na druhom biskup František Forgáč, ktorý sa neskôr stal arcibiskupom a kardinálom,“ spresnil. Z ôsmich sond majú vyše sto kusov stolovej a kuchynskej keramiky, unikátneho materiálu patriaceho šľachte. Ešte pred celkovým odkrytím by zo spomínaných sond dokázali pripraviť dôstojnú expozíciu keramiky, v ktorej sa pre šľachtu varilo i servírovalo na stoloch.

■ HRAD POD IHRISKOM

Zuzana Dragulová, riaditeľka vranovského gymnázia na Ulici Dr. Cyrila Daxnera, uviedla, že škola má síce ihrisko vo svojom vnútornom školskom dvore, ale od roku 2001 ho nemohla využívať zo statických dôvodov. A tak poslúžilo iba pri príležitosti otvorenia a skončenia školského roka. Keď prišli do školského areálu archeológovia, uvažovali, ako by sa tiež mohli podieľať na projekte. Jednou alternatívou je zriadenie funkčného školského ihriska, druhou je tzv. zelená strecha nad priestorom budúceho múzea ako spoločensko-relaxačný priestor prístupný tak návštevníkom múzea, ako aj obom školám – gymnáziu a obchodnej akadémii, či blízkemu penziónu seniorov. Ráta sa tam s bylinkovou záhradou, výsadbou drobných krovín, trávnatou časťou, kútikmi na sedenie, inštaláciou fontány s tečúcou vodou a podobne. O to všetko by sa v rámci vyučovacích predmetov starali študenti školy, využívali by priestor na záujmovú činnosť, vypracovanie študentských odborných prác či krúžkovú činnosť. Tak ako doterajší archeologický výskum využili pri vyučovacích hodinách s hlavným archeológom, ktorému tiež pomáhali pri výkopových prácach, či pri študentskej odbornej činnosti, kde témy histórie konzultovali s archeológom a lektorom Prešovskej univerzity.

■ Z DÁVNEJ HISTÓRIE

Murovaná stavba hradu vznikla pravdepodobne v 15. storočí. Jeho vlastníctvo sa viaže k osobe Šimona z Rozhanoviec. Po jeho smrti sa tu podľa všetkého v súvis s písomnosťami po krajskom sudcovi v roku 1414 zastavil aj panovník Žigmund Luxemburský. Jeho návšteva vo Vranove sa spomína aj v roku 1423. Ďalším významným vlastníkom bol Ján z Rozhanoviec, tiež krajský sudca. Po smrti Štefana z Rozhanoviec sa panstvo Čičava, Vranov a Skrabské dostali do vlastníctva Andreja Bátorioho. Na hrade sa uskutočnila svadba Alžbety Bátoriovej a Františka Nádašdyho. Po odhalení zločinov krviláčnej grófy a po jej smrti prešlo dedičstvo vo Vranove na jej potomkov, konkrétne na deti dcéry Kataríny Nádašdyovej a Juraja Drugeta. Z tohto obdobia sa zachoval aj najstarší opis kúrie vo Vranove, ktorý približuje jej podobu. Po vymretí Drugetovcov po meči dedili sa majetky po ženskej línii. Berčéniovci sa však aktívne zapojili do stavovského povstania na strane Františka Rákociho a po jeho potlačení v roku 1711 prišli o kaštieľ vo Vranove. Z jednej tretiny sa dostali k týmto majetkom Forgáčovci, ktorí si v 18. storočí vystavali moderný kaštieľ.

Podľa archeológa Petra Šimčíka jednotlivé časti pôvodnej stavby boli prerobené na budovy, ktoré sa využívali až do 20. storočia. Medzi ne patria aj rozsiahle pivnice, ktoré sa našli pod úrovňou ihriska, kde sa skladovalo víno. V archívoch sa dosiaľ nepodarilo zistiť, kedy pôvodný goticko-renesančný objekt zanikol a či materiál

z neho bol použitý pri výstavbe barokového kaštieľa.

■ PODZEMNÉ MÚZEUM?

Riaditeľ Mestského domu kultúry vo Vranove nad Topľou Alfonz Kobielsky je iniciátorom myšlienky obnovy historického objektu v centre mesta. Využil pritom poznatky a skúsenosti z intenzívnej cezhraničnej spolupráce s poľskými partnermi, ktorých výsledkom bol v roku 2010 projekt Ochrana kultúrneho dedičstva regiónov Zemplína a Rzeszovského vojvodstva na modernizáciu mestského domu kultúry. Trvalou udržateľnosťou spomínaného projektu je množstvo aktivít a spoločných podujatí. Pri cestách do Poľska zaregistroval dynamický rozvoj turizmu a radil sa, aké predpoklady treba splniť, aby bol aj vo Vranove nad Topľou. Popri odporúčanom prírodnom bohatstve, napríklad existencii kúpeľov, treba zamerať pozornosť na nezvyčajnú udalosť spojenú s lokalitou pre zatriktívnenie prostredia. Keďže Vranov bol kedysi dôležitou križovatkou obchodnej cesty sever – juh, naďabil na zaujímavý objekt – vodný hrad, spojený s historickou udalosťou európskeho významu – svadbou Alžbety Bátoriovej a Františka Nádašdyho 8. mája 1575, na ktorej bolo štyritisícpäťsto významných hostí z blízokých i zo vzdialených krajín. Prieskumy pod ihriskom gymnázia potvrdili, že išlo o objekty, ktoré patrili k hradu, respektíve k neskoršiemu kaštieľu.

Počas januárového stretnutia na pôde gymnázia nám Alfonz Kobielsky povedal: „V októbri minulého roka bolo stretnutie s médiami a vlastníkom nehnuteľnosti, na ktorom sa zúčastnil aj predseda Prešovského samosprávneho kraja Peter Chudík. Vošli do podzemných priestorov a presvedčili sa o postupe prác.“ Riaditeľ dúfa, že ak by sa v tomto roku uskutočnilo plošné odkrytie areálu a pripravila sa projektová dokumentácia, v ďalšom období by sa mohla začať samotná rekonštrukcia s cieľom vybudovania podzemného múzea. Čaká sa ešte na vyjadrenie krajského pamiatkového úradu, ktorý už dostal správu o realizovanom archeologickom a architektonicko-historickom prieskume. Pri očakávanom kladnom stanovisku, ochote a financiách by vo Vranove nad Topľou mohlo stáť prvé podzemné múzeum.

■ SVADBA STOROČIA

Ale nepredbiehajte... Ôsmeho mája 1575 sa na Vranovskom hrade uskutočnila svadba Alžbety Bátoriovej a Františka Nádašdyho, na ktorej sa podľa písomných dokladov zúčastnilo až štyritisícpäťsto svadobných hostí. František Nádašdy pri tejto príležitosti venoval neveste čachtické panstvo so sedemnástimi príslahlými usadlosťami. Množstvo darov dostala dvojica od hostí. Cisár Maximilián, ktorý sa ospravednil za neúčasť, poslal pozlátenu krčah za dvesto zlatých, cisárovná poslala pozlátenu čašu za sto zlatých a vojvoda Rudolf čašu za stopäťdesiat zlatých. Bola to naozaj veľkolepá svadba.

■ ČEREŠNIČKA NA TORTE

Vranov nad Topľou si v roku 2020 pripomenie 750. výročie prvej písomnej zmienky. Prípadné zriadenie podzemného múzea by bolo čerešničkou na torte. Riaditeľ Mestského domu kultúry Alfonz Kobielsky má v talóne aj viaceré prekvapenia. Jedným z nich je europrojekt na vybudovanie stanu o veľkosti 45 krát 15 metrov, vysoký 8 metrov, kde by sa 400 účinkujúcich v dobových kostýmoch zúčastnilo pomyselné svadby Alžbety Báthoryovej. Prírodzene, že tú budú vyberať z najkrajších Vranovčaniek. Podobne prejde síťom výberu aj hľadanie urasteného Františka Nádašdyho. Obaja so sprievodom by sa mali zastaviť na miestach bývalého kostola, kde si povedali slávnostné áno. Nuž, prekvapení bude viac ako dosť.

Slovenský film Únos nenadchol, lenže svoju úlohu pravdepodobne splnil

Dva pohľady na jeden (ne)dobry film

Alexander GOCZ – Foto: internet

Aktuálny stav slovenskej kinematografie sa tak trochu podobá na chudobnú dievčinu z rozprávky, ktorá mala prísť ku kráľovi ani nahá, ani oblečená, ani pešo, ani na koni. Skrátka, veľká časť nebohatej produkcie patrí z hľadiska filmového kumštu medzi priemer, pričom občas dôjde k záblesku kvality a vzápätí sa zákonite objaví dielo nedotiahnuté po scenáristickej či filmovej stránke. Situáciu ilustruje film Únos.

Na slovenské pomery zarezoval pomerne silno. Lenže príčinou nebolo novátorstvo, prípadne mimoriadna kvalita. Jeho masívnu prítomnosť v médiách spôsobili mimoumelecké faktory. Je to učebnicový prípad, keď umelecké dielo rezonuje skôr v spoločensko-politickej sfére a stáva sa akýmsi nechceným katalyzátorom politických šarvátok. A možno aj chceným, lebo ktorý z tvorcov by nestál o takú publicitu a s tým spojenú celkom slušnú návštevnosť.

FILM PRE PAMÄTIKOV

K filmu režisérky Mariany Čengel Solčanskej načechrali dynamickú anotáciu. „Posledný deň prvého roku mladej slovenskej republiky sa chýli ku koncu. Všetci oslavujú. Kráľ podsvetia Efendi, aj Prezident. Iba Predseda nemá čo oslavovať. Prezident, ktorému on sám vyšliapal chodník k funkcii, odmietne vymenovať jeho šikovného Chalaniska za ministra. Prezident sa stane nepohodným. Ako ho prinútiť počúvať, čo chce Predseda? Prezidentovho syna o niekoľko mesiacov neskôr za bieleho dňa organizovaná skupina zmláti a zavečie do zahra-

ničia. Mladý agent Tajnej služby Oskar, gniavený svedomím, sa prizná vyšetrovateľovi, že sa zavlčenia zúčastnil na príkaz svojich nadriadených. A mafia si počas únosu podala ruky s Tajnými, ktorým šéfuje Predsedov Chalanisko. Oskar sa v strachu o svoj život s pomocou kamaráta Roba ukrýje a zdanlivo sa po ňom zľahne zým. Robovo auto o niekoľko mesiacov vybuchne a chlapec, jediný kontakt na Oskara, v ňom zhorí zaživa. Marta sa snaží domôcť spravodlivosti pre seba, pre mŕtveho, pre jeho mamu, pre svojho zavraždeného brata a pre nás všetkých, ktorí sme mlčanlivými svedkami udalostí, na ktoré nikdy nesmieme zabudnúť...“ Toto priam akčné podanie obsahu filmu je určite potrebné. Len veľmi málo dnešných tridsiatnikov má totiž aspoň hmlisté vedomosti o celej kauze „únosu prezidentovho syna“. Logicky sa teda vo filme zrejme najlepšie orientujú diváci vo vekovej skupine päťdesiat plus.

BEZRADNOSŤ SCENÁRISTU

Ťažko sa nakrúca film, okolo ktorého každú chvíľu krúžia právnici a zaoberajú sa tou-ktorou fil-

movou scénou, nakoľko je žalovateľná na súde. Azda aj preto trvala realizácia filmu Únos aj s prípravnými prácami rekordných sedem rokov. Herecké obsadenie je kvalitné. Maroš Kramár ako „Predseda“, Ján Geššo ako „Prezident“, Eva Pavlíková ako „Prvá dáma“ či Dano Heriban ako mafiánsky boss

RECENZIA

„Efendi“ a ďalší. Z toho vyplývala až na výnimky aj kvalitná herecká akcia. Čo však vzbudzuje rozpaky, je scenár. Samozrejme, vo filme platia iné pravidlá ako v realite. Ale príbeh musí diváka svojou uveriteľnosťou vtiahnuť do seba. A to platí aj pre sci-fi filmy, nielen pre politicko-mafiánsky triler. Lenže mafiánski šéfovia, ktorí sa len tak mimochodom v rozhovore priznávajú k vraždám či odrezaniu hlavy, medzi uveriteľné postavy nepatria. Dejové skoky musia byť tiež funkčné. Keď divák vníma, ako unášajú človeka a potom ho vidí už dobitého u lekára, kladie si zákonite otázku, čo bolo medzi tým. Niežeby bažil po sadistických scénach, ale rád by vedel, ako sa jeden z kľúčových hrdinov

správal v takej životne kritickej situácii. Príbehu určite neprospelo ani to, že očakávanú „citovú odbočku“ tvorcovia nahradili znásilnením novinárky, navyše hromadným. Skrátka, pomalý rozbeh príbehu, každú chvíľu umelý dialóg a potom nasadenie akčného tempa len ťažko nadchne čo i len trochu rozhladenejšieho diváka.

ČO TEDA S ÚNOSOM

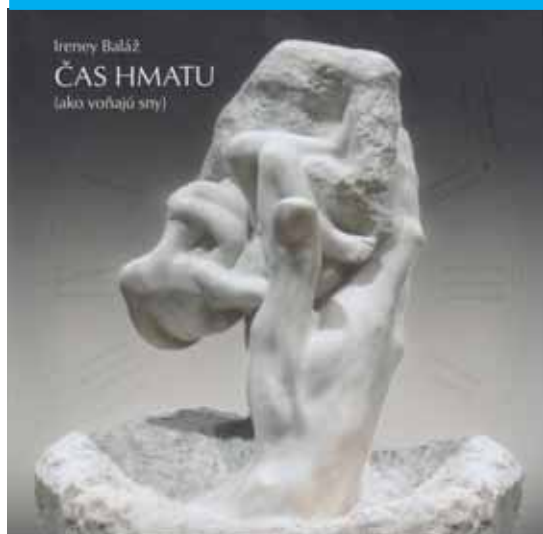
Celkovo stál film Únos 1,35 milióna eura, čo nie je nijako závažná suma. Dve tretiny poskytol Audiovizuálny fond a jednu tretinu verejnoprávna RTVS. Výsledok je rozpačitý, aj keď pozor... Ako keby „naschvál“ sa začala v čase jeho príchodu na plátna

kín kauza zrušenia Mečiarových amnestií, médiami viac než masívne rozbieraná. To, samozrejme, spôsobilo, že Únos hneď zabodoval v tabuľkách návštevnosti a za prvých pár dní ho videlo takmer sedemdesiat tisíc divákov. Keďže kvalitou príbehu, v ktorom je minimum miest, ktoré vzbudzujú u diváka také očakávané emócie, to nebude, ostáva zvedavosť. Návštevník kina bombardovaný mediálnymi správami o zrušení amnestií sprava-zľava ide na film, či sa náhodou niečo nové a podstatné nedozvie. A... nedozvie sa. Istá známa novinárka na adresu filmu úprimne povedala: „Únos nie je dobrý film, je však dobré, že vznikol...“ Teraz sa natíska otázka: dobre pre koho?

Poézia s duchovným rozmerom

Ireney Baláž: Čas hmatu, Spolok slovenských spisovateľov, Bratislava 2017

KNIHA TÝŽDŇA

Duchovne zameraná poézia má na Slovensku tradíciu od vzniku prvých básnických textov ešte v osemnástom storočí. Jej záber môžeme vnímať v tvorbe básnikov katolíckej moderny, ktorá v prvej polovici 20. storočia dosiahla umelecky nosné výsledky.

Otázky presahujúce človeka, dotýkajúce sa jeho mystickej skúsenosti a hľadania stále v našej básnickej spisbe rezonujú. Príkladom je aj básnik, literárny kritik a publicista Ireney BALÁŽ.

Kniha Čas hmatu s podtitulom „ako voňajú sny“ je štvrtou básnickou zbierkou tohto autora. Ireney Baláž začal poéziu publikovať na začiatku deväťdesiatych rokov v literárnych časopisoch a debutoval v roku 1996 knihou Fresky. Už vtedy si literárna kritika všimla, že na slovenskú básnickú scénu vstúpil básnik so silným impulzom filozofického hľadania, ktorý vyrastal v duchovnom prostredí, a to sa odrazilo v jeho tvorbe. „Bolo to vtedy, / keď stvorenie sveta / a človeka / skončilo na konci / svojho / mrazivého / nekonečna,“ píše autor, ktorý do svojich básní šifruje svoje, ale aj ľudské obavy či hľadanie niečoho, čo nás nekonečne prevyšuje, je vôbec v silách človeka. V básňach, ktoré sú akoby inotajné záznamy autora z každodenných situácií či spomienok, cítime vieru, ale aj úzkosť, či je naša cesta tou správnou. Ďalším dôležitým pólom Balážovej tvorby je jeho vzťah k žene. K žene partnerke, večnej inšpirátorky, ale aj záhadnej bytosti, ktorú stále znova a znova musíme objavovať. Aj tu je autor metaforicky bohatý a ponúka verše, ktoré si každý čitateľ musí dešifrovať vlastným kľúčom. Aj napriek častej skepse je celkové vyznenie zbierky optimistické. „Strom si naberá odvahu zakotvením svojich koreňov...“ Zbierka Čas hmatu nie je jednoduchým čítaním. Vyžaduje si aktívnu účasť čitateľa a to je na nej mimoriadne sympatické.

(mab)

MEDAILÓN

Ak najťažšou slovenskou knihou posledných storočí je dielo Pavla Dinku o Skalici a víne, tak v súčte kilogramov vyhrá niekto iný: ak by sme na váhy položili všetky knihy Milana Vároša, myslím, že by suverénne víťazil nad všetkými skvelými a plodnými slovenskými autormi.

A teraz – klobúk dole!

Umenie sa, našťastie, nemeria svojou hmotnosťou, ale ak má niekto akurát osemdesiat rokov, s trochou úsmevu aj to pomôže, aby sme charakterizovali jeho tvorivý potenciál, pracovitost' a vôľu – a to ešte vyše dvadsať rokov mu nescemo nič vyjsť (a ak mu jedna knižka predsa len v roku 1985 vyšla, nebolo to v okupovanej republike, ale v Juhošlávií). Navyše v diele o ukradnutých slovenských výtvarných pokladoch vykonal – podľa slov seriózných znalcov umenia – prácu za jeden vedecký kabinet alebo ústav akadémie.

Milan Vároš pochádza z Bytče z veľmi skromných pomerov, dokonca by som povedal, v istom zmysle môže byť pre naše Slovensko symbolickým: jeho mamička, upratovačka na mestskom úrade, nevedela čítať a písať a chalanisko je doktor filozofie, jeden z najznámejších novinárov z onej známej liahne v denníku Smena, štyrikrát poctený medzinárodnou Cenou E. E. Kíschy, laureát národnej ceny za literatúru faktu, hlavnej ceny Literárneho fondu, nositeľ Radu Ľudovíta Štúra..., aby som spomenul aspoň najvyššie uznania jedného z najplodnejších slovenských spisovateľov literatúry faktu.

Spolok slovenských spisovateľov mu pripravil k jubileu sympóziu literárnych vedcov, kritikov a kolegov – tam sa o jeho tvorbe povie neporovnateľne viac, ako sa dá v týchto skromných riadkoch. Veď ani nechceli byť, pravdaže, prehľadom tvorby. Iba malým pripomenutím Várošovej osobnosti, poklonou za jeho robotu a úprimným blahoželaním sil, zdravia a pohody.

Mnoga leta, starý kamarát!

Ján ČOAJ
Foto: Emil SEMANCO

HUMORESKA

Kto z nás by nechcel poznať svoju budúcnosť. Netajím sa, že aj mňa budúcnosť zaujíma. Skúšal som si vykladať karty, ale zakaždým mi z toho vyšiel pasians. Z kávovej usadeniny veštiť nemôžem, keďže pijem rozpustnú kávu, no a z letu vtákov ako starorímski augurovia viem vyveštiť jedine to, že nám zasa nevyprázdnil kontajner, lebo vrany lietajú ako pri leteckom dni na Sliaci. Napokon som získal utajený kontakt na vešťa skutočne s veľkým V. Zasvätení ho volajú Abrasax, aj keď na zvončeku som našiel meno Ján Mócik. Zazvonil som, vstúpil do miestnosti, kde vládlo šero a vo

vzduchu sa vznášali prapodivné, no celkom príjemné vône. Hneď som aj zistil prečo. Mócik, teda Abrasax, používal vlastnú, vysoko účinnú metódu veštenia zvanú AMEN. To je

damus, len on mal v miske vodu. Vidno, že našinci vedia inovovať aj veštecké metódy. Na moje zhypnotizovanie použil domácu klobásu, ktorá visela na motúze

čerta starého! Zazvonil akýsi čudný poletujúci budík a ja som sa videl, ako sa štvoram z posteľe, beriem do ruky fixku a prečiarkujem dátum v kalendári. O mesiac

krčmy „Na rohu“ je teraz predajňa kebabov. Moje ja s čudným baličkom pod pazuchou pomaly krivkalo smerom k budove, kde robím aj v súčasnosti. Aspoň to sa nezmenilo. Keď moje skoro dôchodcovské ego vošlo do kancelárie, prihrnul sa za ním nejaký bradatý chlapík a autoritatívne ukázal na baliček. Ja (v budúcnosti) som ho rýchlo rozbil a vytiahol som modlitebný koberček... Náhle som sa prebral z tranzu. Vrhol som sa k Abrasaxovi – Mócikovi, vypil som mu borovičku z misky a zajedol ju klobásou hojdajúcou sa z pláfonu. On sa na mňa pozrel a povedal: To je sila tá budúcnosť, čo? Tento týždeň ste už tretí, ktorý to po prebudení spravil.

Marek DANKO

Pozor na príliš vzdialené výlety do budúcnosti

skratka pre Alternatívne mentálne extraterestrické nazeranie. Skrátka, veštec sa uvedie do tranzu, zhypnotizuje vás, no a vaše astrálne telo putuje do budúcnosti.

Abrasax – Mócik – sa do tranzu uvádzal miskou, do ktorej nalial fľašu borovičky, uprene sa do nej pozeral a zhlboka nasával ihličnaté vône. Takisto to robil aj veľký stredoveký vizionár Nostra-

zo stropu a on ju pozvoľna rozhojdal. Teraz som vlastne zistil pôvod tých ľubívych vôní, ale vzápätí som upadol do hypnotického spánku a moje astrálne telo letelo do budúcnosti. Ocitol som sa v akomsi krpatom byte a videl som sám seba v posteli. Na nástennom kalendári svietil dátum 2035. Tak predsa som sa dožil dôchodku, pomyslel som si spokojne. Ale

nižšie na dátume môjho narodenia bolo polotučným písmom napísané „odchod do dôchodku“. Tak to, koľuhy, predsa len zvýšili na sedemdesiatpäť rokov, konštatoval som v duchu namrzene, sledujúc, ako sa ohnutý motkám po byte, vzdychajúc ako burlak na Volge. Spreádzajúc svoje ja z budúcnosti som na ulici skonštatoval, že namiesto obľúbenej

Prof. Ján AMBRO, priekopník pôrodnictva a starostlivosti o novorodencov

Pôrodník spod Beckovského hradu

Michal VALENT – Snímka: Štefan KAČENA a archív autora

Významným medzníkom vo vývoji zdravotníctva v Bratislave, ale aj na celom Slovensku bol 28. október 1864. V Bratislave otvorili Krajinskú nemocnicu – terajšia nemocnica na Mickiewiczovej ulici, ktorá bola v tom čase najväčšia nemocnica v celom Uhorsku; mala dvestopäťdesiat postelí, ale pôrodných bolo len trinásť. Už v roku 1833 založil v Budapešti medik Slovák Jonáš Bohumil Guoth (1811 – 1888) Lékařsko-slovanskou společnost. Neskôr ako lekár pôsobil v Hybiach, bol funkcionár Tatrina a Matice slovenskej a tieto spolky boli spolu s Bratislavským lekársko-prírodovedným spolkom (1856) tribúnou aj pre gynekologicko-pôrodné prednášky i strediskom lekárskeho vedeckého života. V mnohom ovplyvnili život a tvorbu významného a zabúdaného Slováka profesora MUDr. Jána AMBRO, o ktorom bude reč.

Bratislavská kráľovská škola pre baby vznikla nariadením ministra náboženstva a výučby Ágostona Treforta, rodáka z Humenného, v priestoroch uvedenej nemocnice 1. januára 1873. Jej zakladateľom a prvým riaditeľom bol profesor MUDr. Ján Ambro (1827 – 1890) z Beckova.

JEDNOOKÝ VEDEC

Lekárstvo študoval v Pešti a vo Viedni. Ako mladý lekár sa pri pitve mŕtvoly infikoval a prišiel o pravé oko. Pôsobil na rozličných miestach, naposledy v Budapešti, odtiaľ ho povolali za riaditeľa Kráľovskej babskej školy. V týchto dňoch si pripomíname 190. výročie narodenia tohto rodáka z Beckova. Pre históriu ženského lekárstva je u nás najvýznamnejšou osobnosťou. Ako múry beckovského hradu odolával ťažkostiam a priekom, ktoré mu život pripravoval. Priekopníckou prácou sa hlboko zapísal do dejín medicíny na Slovensku, napriek tomu nebol doteraz po zásluže a ocenený.

Otec, dedinský mäsiar – ako storočie pred ním otec „veľkej ozdoby Uhorska“ Mateja Bela, zomrel v mladom veku. Janko vyrastal v biednych pomeroch, na štúdiá si musel zarábať sám. Študoval na gymnáziu v Trnave a v Šoprone – a tam už patril k aktívnym členom Spolku slovenských študentov, ktorí sa nazývali aj Bratmi Šopronskými.

Revolučné roky 1848 – 1849 a odnárodňovacia politika uhorskej vlády v porevolučných rokoch sa stali pre ďalšie štúdiá našich medikov v Pešti osudnými. Za päťdesiat nasledujúcich rokov, za celú druhú polovicu 19. storočia absolvovalo peštiansku lekársku fakultu len sedemdesiatdeväť medikov zo Slovenska – a z nich iba jedenásť Slovákov! Jedinou osobnosťou s významom pre naše národné dejiny bol v tých časoch práve Ján Ambro.

Malebná silueta beckovského hradného brala sprevádzala J. AMBRO od detstva.

VSTUP DO VEDY

Najprv pracoval na Pôrodníckom oddelení Všeobecnej nemocnice vo Viedni. Od roku 1855 bol asistentom na chirurgickej klinike prof. Jána Balassu v Pešti, začas pôsobil ako praktický lekár a v roku 1870 ho prijali na pôrodnú kliniku v Budapešti. Vo viedenskej nemocnici patril medzi jeho učiteľov tvorca priekopníckeho učenia o sepe Ignác F. Semmelweis. Ambro sa stal stúpencom a propagátorom jeho nauky.

Na zjazde Uhorskej lekárskej spoločnosti v roku 1868 v Egri ho poverili vypracovať opatrenia na zníženie vysokej dojčenskej úmrtnosti, v ktorej Uhorsko patrilo medzi najzaostalejšie štáty Európy. Odvtedy sa zamerával na boj za zdravie matky a dieťaťa. V niekoľkých brožúrach upozornil na sociálno-politické nedostatky uhorského zdravotníctva. Otvoreným listom požiadaval ministerstvo zdravotníctva zaviesť opatrenia v intenciách Semmelweisovho učenia. Navrhoval zriadiť v nemocniciach osobitné pôrodné oddelenia s uplatnením najnovších poznatkov lekárskej vied, ktoré by vyhovovali aj požiadavkám humanity, zaviesť povinnú odbornú výchovu pôrodných asistentiek a na zhromaždení Spoločnosti lekárov Uhorska v Egri

v roku 1868 predložil aj návrh Smernic plánu budovania babských škôl na území Uhorska.

EURÓPSKY OHLAS

Už pred príchodom do Bratislavy bol teda známou osobnosťou, veď ako vôbec prvý lekár alarmuje verejnosť na riešenie napríklad vážnych zdravotných a sociálnych osudov detí slobodných matiek – urobil tak v dvoch spisoch vydaných v osemdesiatych rokoch v nemčine a maďarčine. Treba vyzdvihnúť, že tieto spisy sú jedným z najpodstatnejších prínosov do základov sociálnej pediatrie a majú obrovský dosah aj v európskom rámci. V jednom z nich píše: „Plodenie nezákonných detí, ktorého príčinou je pauperizácia, demoralizácia obyvateľstva a konkubináty, je jednou z prvoradých celoštátnych a celospoločenských otázok. V kultúrnych krajinách sa zriaďujú pre nešťastné matky na ochranu nezákonne narodených detí a sirot ústavu. U nás sú tieto najnevinnejšie bytosti, ktoré za nič nemôžu, vystavené bez ochrany zákona vážnej životnej neistote a náhode. Občianske postavenie takejto siroty je najnaliehavejším problémom nášho zákonodarstva.“

Profesor MUDr. Ján AMBRO.

Ambrova publikácia Kniha o pôrodníctve pre baby, ktorá vyšla v slovenčine v roku 1873, je prvým originálnym dielom tohto druhu v našej literatúre vôbec.

POKRAČOVATEĽ SEMMELWEISA

Základné princípy asepsy a antisepsy, ktoré definoval a presadzoval prof. Semmelweis, zásadným spôsobom ovplyvnili ďalší vývoj nielen chirurgických disciplín, ale aj gynekológie a pôrodnictva. Je preto pochopiteľné, že aj MUDr. Ján Ambro, prvý riaditeľ, zakladateľ a budovateľ Kráľovskej babskej školy v Bratislave, ich prostredníctvom svojej publikácie presadzoval. Dielo má 354 strán textu a končí sa Prísahou pre babu:

„Ja ... prisahám a sľubujem Bohu všemohúcemu, že povinnosti svojej pri každom pôrode svedomite a pečlivo zadosť učiním, bez vedľajších ohľadov pokračovať budem, žiadnemu zámyselne neuškodím, sľubujem, že každej mne sverenej rodičke, tak chudobnej ako bohatej, babskú pomoc vedľa mojej najlepšej možnosti rovno udelím, jich neopustím, ani jich nezanedbám a vždy a vo všetkom smysle mojho babského návodu dľa najlepšej mojej spôsobilosti pokračovať budem. K čomu mi Boh pomáhaj!“

Kniha sa venuje ľudskému telu, tehotnosti, pravidelnému pôrodu a šestonedeliu, nepravidelnostiam tehotnosti, nepravidelnostiam pri pôrode a nepravidelnostiam šestonedelia. V časti Prídavok sa uvádzajú niektoré výkony pri ošetrovaní tehotných, rodičiek, šestonedielok a chorých žien. O rok vyšla aj v maďarskom jazyku. Kým slovenské vydanie nemalo nijakú ilustráciu, v maďarskej verzii je 18 tabuliek a 69 inštruktážnych zobrazení priebehu pôrodu.

PRVÁ PÔRODNICA

Priestory Krajinskej nemocnice v Bratislave boli pre pôrodnicu nevyhovujúce. Vybavenie ústavu žalostné. Jadro tvorila miestnosť s desiatimi postelami, vedľa ktorej bola izba predelená na pôrodnú izbu a poslucháreň a izbica s tromi postelami pre škólnu pôrodnú babu. V tomto kraje nepriaznivom a hygienicky nevyhovujúcom prostredí začala škola svoju činnosť v januári 1873 päťmesačným kurzom pre pôrodné asistentky. Už v treťom roku „školy“ vypukla tu epidémia, na ktorú v rýchlom slede nadväzovali ďalšie endémie.

Na zmiernenie tejto mizérie doktor Ambro v roku 1876 premiestnil poslucháreň do susedného domu pri nemocnici. Okrem toho zaviedol poliklinický spôsob výučby, ktorý spočíval v tom, že rodičky, ktoré sa zväčša hlásili na pôrod, umiestňoval podľa možnosti v meste do bytov pôrodných asistentiek. Tam ženy aj rodili v prítomnosti žiačok babskej školy.

Po celý čas úporne bojoval o novú budovu, čo sa mu nakoniec aj podarilo – získal povolenie na vybudovanie samostatného ústavu. Stavba sa začala v roku 1883 na križovatke dnešnej Podjavorinskej a Zochovej ulice. Novú budovu dali do užívania už o dva roky.

Riaditeľ prednášal denne a prednesenú látku asistent odpodľudia so žiačkami opakoval. Obyčajne štyri hodiny týždenne bolo vyšetrowanie tehotných, ktoré cielene prijali do ústavu i pre pedagogické ciele. Žiačka, ktorá bola pri pôrode, musela rodičku sledovať aj v šestonedeli.

V roku 1875 so štipendiom štyristo zlatých ho poslali na študijnú cestu do zahraničia. O dva roky ho vymenovali za riadneho člena Uhorskej zdravotnej rady. Zomrel v Bratislave 15. mája 1890.

Okrem už spomínaného diela napísal devätnásť vedeckých prác, vydal pamätný spis na ochranu bábictva, slobodných a opustených matiek a nezaopatrených detí, vypracoval systém organizácie pôrodnej pomoci, vybudovania siete pôrodníc a na ich pracovnú náplň.

Pre Slovensko – vtedajšie Uhorsko – a monarchiu vykonal Ján Ambro priekopnícku a neoceniteľnú prácu. Svoju úspešnú vedeckú a výchovnú prácu na čele Školy pre pôrodné asistentky vykonával sedemdesiat rokov.

Autor je významný slovenský gynekológ, emeritný univerzitný profesor LF UK v Bratislave.

Editor, bibliograf, publicista, pedagóg PhDr. Ernest SIROCHMAN

Opojený Zemplínom a jeho veršovníkmi

Všestraný pracovník na poli kultúry PhDr. Ernest SIROCHMAN sa narodil 1. januára 1937 v Blatných Revištiach. Jedenásťročnú strednú školu (JSS) ukončil v roku 1955 v Sobranciacch a v štúdiu pokračoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, zvolil si odbor slovenčina – ruština. Učiteľské ostrohy získaval na Záhorí, kde ako pedagóg pôsobil v Holíči a vo Veľkých Levároch. Od roku 1964 bol stredoškolským profesorom na Gymnázii Pavla Horova (GPH) v Michalovciach, od roku 2000 prednášal na Fakulte masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda a istý čas aj na Súkromnej strednej priemyselnej škole odevnej.

Text a foto Mária KUŠNÍROVÁ

Jubilantova tvorivá aktivita preniká do viacerých oblastí. Rozhodujúcou doménou jeho pôsobenia však stále bol a je kultúrny život najmä zemplínskeho regiónu. Patrí k zakladateľom súťaže v umeleckom prednese Horovov Zemplín, stál pri zrode súťaže v prednese a tvorbe duchovnej lyriky Zvonického dňa. Nechýbal v odborných porotách Puškinovho pamätníka, Hviezdoslavovho Kubína či Horovovho Zemplína.

PRESVEDČENÝ NÁRODOVEC

Ako presvedčený národovec sa naplno venoval matičnej činnosti. Tri roky bol externým riaditeľom Domu Matice slovenskej v Michalovciach a funkciu predsedu miestneho

odboru Matice slovenskej vykonával osem rokov. Pozoruhodná je jeho prednášková činnosť aktívneho matičiara o literárnych a duchovných osobnostiach na seminároch a konferenciách okrem Michaloviec aj v Bánovciach nad Ondavou, Pozdišovciach, Košiciach, Trenčianskych Tepliciach, Užhorode a inde.

Neodmysliteľnou súčasťou záujmov PhDr. Ernesta Sirochmana je publikačná činnosť. Spolupracoval s redakciou Zemplín extra, Michalovčan a Hlas Zemplína, jeho úvahy, recenzie, literárne eseje a glosy zazneli v Slovenskom rozhlase, vo výchovno-vzdelávacích programoch Slovenskej televízie, objavili sa na stránkach ústrednej

tače. Recenzoval práce viacerých začínajúcich autorov.

Jeho vrúcny vzťah k duchovnému a umeleckému dielu rodákov sa prejavil v množstve bibliofilii a bibliografií o Pavlovi Horovovi, Mikulášovi Kasardovi, Jurajovi Padovi, Jánovi Štiavnickom, Gorazdovi Zvonickom,

ČRTA

Štefanovi Hlaváčovi, Jánovi Murínovi a ďalších literárnych Zemplínčanoch. Spomeňme aspoň niektoré tituly: Katechéti Hlaváč a Murín (1998), Gorazd Zvonický v spomienkach svojich rovesníkov (1998), Mariánsky básnik Gorazd Zvonický (1998), Blatné Revišťa – prastaré slovanské sídlisko

Srdečných gratulácií jubilantovi bolo v uplynulých dňoch viac než dosť...

(2001), Ján Murín v srdciach zakotvený (2002), Jozef Pichonský – nedocenený svedok doby (2011), Bežci k vyšším krás (Duchovné motívy v tvorbe M. Kasardu a J. Tótha, 2011), Nižinný dvojzáprah (O lyrických dimenziách M. Kasardu a J. Pada, 2011), Gorazd Zvonický – básnik pravdy a krásy (2013), Reminiscencie Gorazda Zvonického (2013), Cesta útrap a lásky (2015), Nepresnosti v slovenčine (2015)... Podpisal sa tiež pod mnohé výbery z tvorby. Aspoň úchytkom – Gorazd Zvonický: Chceme sa ti ozvať (1993), Gorazd Zvonický: Začatá brázda. Verše s cyrilo-metodským nápevom (1996), Jozef Tóth: Dary

zo Solúna. Výber z básnickej tvorby (1997), Pavol Horov: Zemplín môj rodný (2002), Gorazd Zvonický: Strmé schody k výšinám (2002), Gorazd Zvonický: Kradmo si slzu stieram (2002), Pavol Horov: Preludy lások (2014), Pavol Horov: Kontrasty čerenia (2014).

Plodný literárny publicista a recenzent bol aj organizátorom kultúrneho života vo svojom bydlisku. Má zásluhy na zriadení Občianskeho združenia Močarany aj na zriadení Pamätnej izby Gorazda Zvonického. Aktívnou činnosťou aj naďalej prispieva k zachovaniu dedičstva svojich otcov a uchovaniu spomienky na svojich vzácných rodákov.

Jozefa Karola VIKTORINA treba súčasníkom zvečniť v bronz e i v kameni

Popredný slovenský vlastenec a zakladajúci matičiar

Jozef SCHWARZ – Foto: archív SNN

Dvanásteho marca sme si pripomínali 195. narodeniny Jozefa Karola VIKTORINA, rodáka zo Zavaru, ktorý je pre mnohých obdivovateľov slovenského dejinného pohybu najjasnejšou hviezdou slovenskosti. Matičnou hviezdou. Dnes, keď poniektorí hľadáme presvedčivé poslanie Matice slovenskej v súčasnosti, ktorá sa tácká víchricami medzilidskej odcudzenosti, jeho meno a činy majú vysokú výpovednú hodnotu pre slovenskú každodennosť.

V živote Jozefa Viktorina sú tri výrazné etapy. Prvá, takmer štvrtstoročná, sa začala narodením v Zavare, detstvom a školami v Dolnom a Hornom Čepeni, dnes časti Serede, a v Trnave. Rozhodol sa pre povolanie katolíckeho kňaza, trnavské seminárne štúdiá ukončil posledným rokom v Ostrihomu, kde bol aj vysvätený v januári 1847.

■ NA KRÍŽOVATKÁCH ŽIVOTA

Druhá tretina života trvala len päť rokov, obsahovala tri „pracovné štácie“ a pol roka väzenia a stanovila definitívny rámec jeho národným snaženiam. V roku 1847 nastúpil do Senice a z nej to bolo na skok (aj vtedy) do Hlbokého, kde ako evanjelický kňaz pôsobil J. M. Hurban. Tak sa dostal do centra slovenských snažení, práve roky 1843 až 1849 sa stali dnešným termínom povedané „workshopom“ (tvorivou dielňou) zrodu novodobého slovenského národa. A Viktorin bol pri tom. Nečudo, že takmer okamžite (v lepšom prípade ako pansláva, v horšom podporovateľa luteranizmu) ho vrchnosť preložila do Trstína. A v máji 1848 sa dokonca dostal do župného väzenia (dnešná stará budova NR SR v Bratislave), kde pobudol až do Vianoc 1848. Po prepustení sa vrátil do Trstína. Od roku 1850 vykonával službu kaplána v Skalici.

Tretia, posledná etapa jeho života sa odohrala v neslovenskom

Národovec Jozef Karol VIKTORIN.

Kňazov náhrobok v Budapešti.

prostredí v Budíne. V kostole farnosti sv. Petra a Pavla (neďaleko dnešného Arpádovho mosta) pôsobil tri a pol roka – až do konca roka 1855. Potom „postúpil“ priamo do stredu krajiny. V januári 1856 nastúpil ako kaplán vo farnosti pri Kostole sv. Anny, kde pôsobil vyše desať rokov, do apríla 1866. Až po devätnástich rokoch od kňazskej vysviacky získal „systemizované“ miesto farára v mestečku Visegrad (Vyšehrad), s nemecky hovoria-

cim obyvateľstvom medzi Budínom a Ostrihomom. Tu bol až do svojej smrti v roku 1874 a tu je aj pochovaný.

Maďarské roky, správnejšie nemecké roky svojho účinkovania využil vrchovato slovensky. Vynikajúcu priekopnícku prácu pre slovenský národ vykonal svojou vydavateľskou činnosťou. Spolu s Jánom Palárikom vydal almanach Concordia (1858), venovaný pamiatke Jána Hollého. Tri almanachy Lipa vydával

v rokoch 1860, 1862 a 1864. V roku 1861 vydal súborné vydanie Spišov básnických Andreja Sládkoviča. V roku 1863 diela Jána Hollého a v rokoch 1865 a 1866 diela Jonáša Záborského. Významnou prácou J. Viktorina bola príručka Gramatik der slowakischen Sprache (1860), ktorá vyšla v štyroch vydaniach. Nemožno tiež prehliadnúť Viktorinove zásluhy o vznik a fungovanie Matice slovenskej. Nechýbal v prípravnom výbore ani pri jej založení v roku 1863. V zozname zakladajúcich členov je na druhom mieste a na Maticu slovenskú myslel aj vo svojom závete. A mal čím...

V jeho rodnom Zavare na svojho rodáka nezabúdajú. Nášho veľikána aj na Vyšehrade pripomína Viktorinov chodník smerujúci k Hornému hradu. Tiež pamätný Zachovský kríž tesne pod hradom a výrazný pamätník v tvare písmena „V“ (Viktorin) vedľa neho. Naši krajanovia – Slováci v Maďarsku – už pred piatimi rokmi odhalili vo dvore tamojšej miestnej školy pamätnú tabuľu (aj v slovenčine) pripomínajúcu jeho zakladateľský podiel na vzniku školy. Zišlo by sa i viac, ale vďaka aj za to. Pripomenúť Viktorina by bolo treba aj v Budapešti na dvoch farách, kde pôsobil, aj na nemocnici, kde umrel. A najmä stvoril ústredný pamätník slovenským snahám v Pešťbudíne 19. storočia. Iniciaťív by sa mali chopiť vrcholové slovenské spoločnosti všetkých politických a kultúrnych odtieňov a uskutočniť tieto zábery v spolupráci s Maďarskom. Matica slovenská by nemala pri tom chýbať. Tak ako nechýbali petržalski matičiarovia pri Viktorinovom hrobe v nedeľu 12. marca 2017.

MATIČNÉ DEPEŠE

V Koši bilancovali

Tak ako mnohé matičné organizácie v súčasnosti zhodnocujú svoju činnosť a prijímajú nové programové ciele s výhľadom do roka 2020, aj matičiarovia v Koši nedávno urobili inventúru uplynulého obdobia. Hoci nepatria k veľkým odborom, možno smelo povedať, že majú za sebou čírodú a na aktivity bohatú činnosť. Vyzdvihnúť treba najmä veľmi dobrú spoluprácu so základnou školou v obci, kde každoročne pripravujú besedy o významných osobnostiach regiónu, ale aj v celoslovenskom i európskom meradle – ved' sv. Cyril a Metod, Ľudovít Štúr či Svetozár Hurban Vajanský k takým veľikánom nepochybne patria. Ďalších si uctili na zájazdoch na Národný cintorín v Martine, v Dome J. C. Hronského, v múzeu SNR, na Bradle i v múzeu Ľudovíta Štúra a Alexandra Dubčeka v Uhrovci. To všetko mohli uskutočniť vďaka finančnej podpore OÚ a pochopeniu starostu obce Ing. Štefana Závadinku. Od roku 2013 vydali zo svojej činnosti osem brožúrok a ďalšie s miestnymi piesňami, nakrútili DVD a vydali obrázkový kalendár o živote Petra Trvdého. Pochvalné slová zazneli aj na folklórnu skupinu Lúčina, ktorú tvoria väčšinou matičiarovia.

(jg)

Fašiangy v Štúrove

Matičiarovia v Štúrove už tradične vo februári organizujú matičný ples a bál. V poradí už dvadsiaty šiesty ples bol veľmi úspešný aj zásluhou hudobnej skupiny Baróni, ktorá účinkovala vo veľkej sále MsKS. Výborne jej sekundovala Garážanka vo vstupnej hale, ktorá vitala účastníkov a hostí spevom i repertoárom na počúvanie. Tanečná skupina Kolibri sa zas postarala, aby sa zábava rozprúdila, ako sa patrí. Bolo to milé stretnutie priateľov, ktorí sa celý rok tešili na dobrú zábavu. Taký bol aj tradičný Batôžkový bál, ktorý sa konal v šurianskom matičnom dome. O dobrú náladu sa tu postarali hudobnou produkciou P. Vachulík a J. Ferencík a do tanca i do spevu vyhrávali Výborní. Organizátori ďakujú všetkým, čo na fašiangové podujatia prišli, a tiež sponzorom, bez ktorých by sa fašiangové veselice sotva mohli uskutočniť. Vďaka patrí aj tým, čo sa podieľali na ich príprave a zorganizovaní.

(mv)

Súťaž o slovenčine

V priestoroch Hotelovej akadémie na Južnej triede v Košiciach sa prvý februárový deň uskutočnilo krajské kolo Olympiády slovenského jazyka a literatúry. Zúčastnilo sa ňou šesťdesiatšesť súťažiacich z desiatich okresov – 35 žiakov z 20 gymnázií, 21 žiakov z 12 stredných odborných škôl a 11 žiakov zo základných škôl 11 okresov košického kraja. Organizátorom podujatia bolo Centrum voľného času – Regionálne centrum mládeže Košice s podporou Domu Matice slovenskej v Košiciach, ktoré zabezpečilo a odovzdalo ocenenia víťazom v jednotlivých kategóriách. Víťazstvo v kategórii A si odniesla Petra Jankurová z Gymnázia na Šrobárovej ulici v Košiciach. V B kategórii prvenstvo patrilo Kláre Moškovej z Gymnázia P. Horova v Michalovciach a v kategórii C žiačka ZŠ na Krosnianskej ulici 2 v Košiciach Michaela Juskovej. Víťazom srdečne blahozeláme a želáme veľa úspechov pri ďalšom štúdiu.

(mm)

Slovenské ľudové piesne interpretujú po svojom

Kytica s Dudíkmi v Istracentre

Text a foto: Juraj STREMPKEK

Slávnostné vystúpenie Kytice s Dudíkmi na uvedení nového nosiča Kytica spieva.

Bývalé členky speváckych zborov súborov Lúčnica, Technik a súčasné členky Speváckeho zboru Bratislavy pred takmer deviatimi rokmi založili ženskú spevácku skupinu Kytica, ktorá interpretuje slovenské ľudové piesne zo všetkých regiónov Slovenska vo viachlasých úpravách. Svoj repertoár postupne rozšírili o piesne so sprievodom harmoniky a zavše si pribrali do programov i kolegov zo speváckej skupiny Rodokmeň. V Slovenskom rozhlasu si zanútili aj so sprievodom známej ľudovej hudby OLUN pod vedením Miroslava Dudíka. Ich interpretačné

portfólio sa stále rozširovalo, až vznikla myšlienka nahráť hudobný album, v ktorom by sa uchovali plody ich dlhoročnej práce a ďalej sa šírila krása piesne. S podporou Miestneho odboru Matice slovenskej v Devínskej Novej Vsi, Mestskej časti Bratislava-Devínska Nová Ves a tiež Istracentra sa toto všetko podarilo. S veľkou radosťou a pestrým programom v nedeľu 19. februára všetci spomínaní vrátane Ľudovej hudby Dudíci s radosťou uviedli do života CD pod názvom Kytica spieva. Speváčky ďakujú všetkým za podporu, ktorú im preukazujú ich priaznivci od prvého vystúpenia na Festivale slovenskej národnej piesne v Devínskej Novej Vsi v máji 2008, ako aj podporovateľom a účinkujúcim, ktorí sa podieľali na zrode ich prvého nosiča a tešia sa na ďalšie spoločné stretnutia.

Misia v Srbsku dala slovenským policajtom viac, ako čakali

Len jednota nás naozaj spasí

Text a foto: Jozef KORÁL

Som príslušník Policajného zboru Slovenskej republiky a pred niekoľkými týždňami som sa vrátil zo služobnej misie v Srbsku. Úlohou našej jednotky bola súčinnosť so srbskou policiou a s armádou pri strážení srbsko-bulharských hraníc pred nelegálnymi migrantmi. Z profesionálneho hľadiska sa k priebehu služby vyjadrovať nebudem, a ani nemôžem.

Čo však môžem, a aj chcem povedať, je, že väčšina z nás odišla na túto misiu s úprimným presvedčením prispieť k európskej bezpečnosti. Za seba však môžem povedať (a nie iba za seba), že táto misia nám dala oveľa viac, ako sme čakali. Ako

som už povedal, išli sme tam chrániť Európu, ale našli sme niečo, na čo sa v Európe, žiaľ, často zabúda. Hodnoty! Srbský ľud aj krajina sú silno poznačení ťažkými historickými skúškami, ktorými prešli. No napriek tomu je to hrdý a silný národ. Naučili nás, že najdôležitejšia je súdržnosť a vzájomná pomoc. Priznám sa, že nepoznám veľa takých priateľských a dobrosrdečných ľudí, ako som spoznal na srbskom vidieku. Je tam viditeľná chudoba, no národná hrdosť a slovanská vzájomnosť je zakorenená hlboko v srbských srdciach (neporovnateľne s našou spoločnosťou). Ďalším nezabudnuteľným zážitkom bolo spoznanie kolegu

v zbrani, vojvodinského Slováka. On ani jeho rodičia nikdy neboli na Slovensku, no z generácie na generáciu si zachovávajú náš jazyk, kultúru a tradície. Je veľmi milé a povzbudzujúce v cudzej krajine stretnúť Slováka, ktorý je tu doma, ale zároveň je oveľa väčší vlastenec (Slovák) ako mnohí u nás.

Srbsko v nás zanechalo veľmi pozitívne dojmy a vo veľa veciach nás inšpirovalo. Atmosféra tamojšieho vidieka mi veľmi pripomínala život na slovenskom vidieku v deväťdesiatych rokoch. Myslím tým nelažké životné podmienky, no zároveň silnú spolupatričnosť medzi ľuďmi. Z celého srdca srbským bra-

J. KORÁL s miestnymi srbskými obyvateľmi.

tom prajem, aby hospodársky napredovali, zároveň však dúfam, že tie srdečné medzilidské vzťahy, ktoré majú, sa nestratia tak, ako sa to stalo u nás. No a nám želám, aby sme sa i my inšpirovali srbským národným heslom: Samo Slogna Srbina Spasava – Iba jednota spasí Srbov.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Matica?

Keď sa hýbu ľady, príde na pretras Matica. Zakaždým. Po roku 1932, keď sa na jej pôde stretli Hlinka a Rázus, keď Matica odmietla przenie slovenčiny (vtedy na českú nótu), Praha znížila pre Maticu štátnu dotáciu z niekdajších stopäťdesiat tisíc na šesťdesiat tisíc a potom na nulu, a tak sa bolo treba usilovať. Novú tlačiareň – Neografii –, dielo Hronského, Cincíka a ďalších, začali stavať v roku 1939. Pred sedemdesiatimi rokmi – v roku 1942, pracovalo v nej stoosemnať zamestnancov.

Prišli však ešte horšie roky. Všetci chápali, že otázka ďalšej existencie národa i česko-slovenského štátu nebude ani otázkou Slovákov a Čechov, ani Matice, ale mocenských pomerov v Európe. Prichádzali časy s úžasnou hrou síl, ktoré zvyknú byť aj pekelné. Eugen Löbl, neskôr ako emigrant za morom, napíše, že bolo malým zázrakom, čo vedeli Slováci v mocenskom ohrození vydržať pre seba. Aj vďaka Matici a matičiarom.

Aj po roku 1967 sa témy otvárali v Matici. Po augustovom škandalóznom ponížení Matice Antonínom Novotným už čoskoro prišla Praha ukradená, teda „pražská jar“. A po roku 1990, v ktorom matičiari hľadali za slovenčinu, čoskoro prišiel 1. január 1993.

Aj dnes je ohrozená slovenčina i Slovensko, po slovenských uliciach chodia hrdinovia, ktorí nebudú za národ „ani za Boha“! Oni by boli nepripustili druhú svetovú vojnu, boli by tasili meče, neboli by ponížení zbabelci. Boli by ukázali Francúzom, Angličanom i Američanom, čo je sloboda a demokracia! Kone nemali. Behali by peši.

Matica po roku 1948 prežila všetky tie smutné reorganizácie, rušenia i zrušenia, ktorých plán ležal na stole už v Banskej Bystrici v septembri 1944. Bolo treba vyracať všeobecný názor, že Matica je nacionalistická a klerikálna organizácia. Potvrdivo sa, že vlastne nijakému režimu Matica nevyhovuje.

My však cítíme, ba vieme že ... „nám v prítomnosti prislúcha projektovať budúcnosť. A keby politické štruktúry aj zlyhali, ostáva nám tu Matica ako jediná osvedčená ochrankyňa nášho národa“. Tieto slová sú v závere zaujímavej knihy Nie sme tu odvčera. Jej autorom je muž, ktorého bývalý režim trýznil nemenej ako istého kňaza, ktorý má bustu pod Devínskym hradom. On ju nemá. Má však pravdu.

Matiční činovníci, vedci a akademici k jubilejnému hurbanovskému roku

Josef Miloslav Hurban a Košice

Daniela HREHOVÁ, Michal MATEČKA – Foto: Marián GEŠPER

Pri príležitosti Roku J. M. Hurbana pripravila Matica slovenská v Košiciach začiatkom marca odborný seminár na tému J. M. Hurbana a Košice, na ktorom sa zišli riaditelia D MS, predsedovia miestnych odborov, radovi matičiari a sympatizanti, tiež zástupcovia akademickej a vedeckej obce, ktorí sa podujali predstaviť osobnosť J. M. Hurbana svojimi referátmi a vystúpeniami.

Seminár otvoril Michal Matečka, riaditeľ D MS v Košiciach. J. M. Hurbana predstavil jeho národným, politickým a ľudským odkazom dôležitým pre formovanie dejín slovenského národa. Po ňom sa slova ujal podpredseda MS Marián Gešper, ktorý priblížil najdôležitejšie medzníky v živote J. M. Hurbana, predstrel charakteristiku osobnosti, života a diela s dôrazom na jeho národnobuditeľské snahy a aktivity so vzťahom k Matici slovenskej. Vysokoškolská pedagogička PhDr. Daniela Hrehová, PhD., v príspevku Niektoré fragmenty z literárnej tvorby J. M. Hurbana predstavila ho ako silnú, priťažlivú osobnosť, ktorá takmer polstoročie stála v popredí slovenských dejín – literárnych, aj tých, ktoré rozhodovali o osude slovenského národa v najneprajnejších časoch. Ing. Mgr. Anton Metenko, PhD., referoval na tému Jozef Miloslav Hurban a dobrovoľníci Slovenského národného vojska rokov 1848 – 1849 v Košiciach

Pracovná nálada matičného seminára o Jozefovi Miloslavovi HURBANovi v Košiciach.

a okolí, pričom ho vykreslil ako národovca, ktorého hnala túžba navštíviť zbedačovaný Zemplín a Šariš a osobným príkladom a agitáciou tieto kraje národne prebudiť, pripraviť na povstanie a získať do slovenského dobrovoľníckeho zboru. Prezentované fakty o J. M. Hurbani ešte v rámci diskusie doplnila aj PhDr. Gabriela Čiasnohová z MO MS v Košiciach, ktorá uviedla

vydaný bulletin k téme seminára. Dakovné slová riaditeľa D MS v Košiciach i ďalších účastníkov patrili všetkým zúčastneným – tak prednášajúcim, ako aj poslucháčom. V rámci organizátorského tímu i tajomníkovi MS Mgr. Marekovi Hanuskovi, ktorý svojou metodickou pomocou prispel k jeho zdarnému priebehu.

Dobšiná sa zapísala do Knihy slovenských rekordov nevšednou zbierkou

Od recenzovania mobilov k rekordu

Text a foto: Juraj KARIKA

V Dobšinej na Novej ulici stojí dom, ktorý sa na prvý pohľad ničím nelíši od ostatných. Jeho priestory však ukrývajú niečo nevšedné, čo získalo vďaka mladému Dobšínčanovi pozornosť overovateľov slovenských rekordov. Štefan Polgári sa o technické novinky zaujímal od detstva, až sa dostal k recenzovaniu mobilných telefónov.

Tie mu istým spôsobom prirástli k srdcu natoľko, že sa postupom času pustil do ich zbierania a v sobotu 4. marca sa vďaka mladému zberateľovi zmenila na rekord. V tento deň sa totiž v meste Dobšiná uskutočnil historicky prvý pokus o zápis do Knihy slovenských rekordov. Zástupca agentúry Ladislav Hlavács a riaditeľka D MS v Rožňave Zlatica Halková aj za prítomnosti primátora mesta Jána Slováka sa pustili do spočítavania telefonických mobilných

Účastníci mobilového rekordu v Dobšinej.

zariadení a ich záverečný verdikt znel – 1 231, čo zbierku Š. Polgáriho robí natoľko raritnou, že si zápis do Knihy slovenských rekordov vyslúžila.

Zberateľ o svojej záľube povedal: „Asi pred dvoma rokmi som zaregistroval ponuku na odprej väčšej zbierky mobilov. Kúpil som ju a začal cielene

dokupovať ďalšie zariadenia až vznikla táto nevšedná zbierka. Ide mi najmä o ich vzhľad a konštrukčné riešenie. Väčšinu z nich totiž nepredávali slovenskí operátori a je tu aj zo tridsať skutočne výnimočných kusov vo svetovom meradle.“

Ladislav Hlavács, zástupca Slovenských rekordov: „V okrese Rožňava ide momentálne o dvanásť uznaný rekord, z toho štvrtý zberateľský. Naším cieľom je zviditeľniť šikovných ľudí, ktorí žijú tu na Gemeri. Zápisom do Knihy rekordov sa stáva zbierka skutočne výnimočnou, čo potvrdzujeme spočítaním a následným certifikátom.“

V Dobšinej sa tak vďaka mladému nadšencovi nachádza historicky prvá uznaná zbierka zapísaná medzi slovenské rekordy. Š. Polgári ju mieni ďalej rozširovať.

Otvorme srdcia láske, dobrému slovu, slovenskej poézii...

Prešovské stretnutia s Hviezdoslavom

Text a foto: Tamara SIMONÍKOVÁ

Marec je čas, keď sa stretávajú víťazi triednych kôl, ktorí majú radi poéziu a prózu, v školskom kole súťaže Hviezdoslav Kubín. Tentoraz si v ZŠ Májové námestie v Prešove nároční porotcovia vypočuli dvadsaťosem krásnych umeleckých textov v podaní najmenších recitátorov. Ich výkony sledovala aj riaditeľka prešovského Domu Matice slovenskej Slávka Jurková a musela uznať, že to hodnotiaci nemali ľahké.

Nakoniec boli víťazi predsa len určení, vyhlásení a odmenení krásnymi knihami a diplomami. V kategórii poézie sa na prvých troch miestach umiestnili štvrtáčka Eva Panová a druháci Katarína Kováčová a Boris Mavrodiev. Prózu najlepšie prednášali druháčka Natália Vašková a štvrtáci Hannah Nachajová a Tomáš Panák.

„Náš materinský jazyk je krásny a ponúka mnoho možností vyjadriť sa k akejkoľvek téme. Záujem o recitovanie medzi deťmi a mládežou začína upadať. Ktovie prečo? Ale dnes som sa presvedčila o tom, že deti o recitácii majú záujem. Bol to krásny zážitok a deti podali skvelé výkony. Vyhrať sice mohli len tí najlepší, ale aj ostatné deti majú krásnu skúse-

Malí recitátori Hviezdoslavovho Kubína v Prešove sa tešili z účasťníckych diplomov.

nosť, ako ľahšie zvládať prezentáciu pred publikom. Táto súťaž má hlboký význam pre rozvoj našej materinskej reči medzi deťmi i mládežou a touto súťažou nezabúdame ani na našich veľikánov, akým bol aj samotný P. O.

Hviezdoslav.“ povedala o tomto prešovskom stretnutí s Hviezdoslavom, ktorý, mimochodom, strávil v metrople Šariša časť svojich študentských rokov, riaditeľka D MS v Prešove S. Jurková.

PRIPOMÍNAME SI

25. marca

– stopäťdesiat rokov od narodenia skalického lekára a významného slovenského politika Pavla Blahu (1867 – 1927)

– stotridsať rokov, čo sa v Holíči narodil Pavol Macháček, katolícky kňaz a politik (1887 – 1969); v londýnskom exile bol podpredsedom Benešovho vládneho kabinetu

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi (1922) previezli rakvu s telom M. M. Hodžu z Českého Tešína, kde bol prinútený pôsobiť, do Liptovského Mikuláša

– sedemdesiatpäť rokov (1942), čo z Popradu vypravili prvý transport Židov; asi tisíc dievčat odviezli do Osvienčimu

– nezabudnuteľný Michal Dočolomanský by mal sedemdesiatpäť rokov (1942 – 2008)

26. marca

– stoštyridsať rokov od smrti katolíckeho kňaza a národovca Jozefa Kozáčka (1807 – 1877); ako člen mestskej rady vo Zvolene presadil, aby za Zvolene kandidoval do uhorského snemu Ludovít Štúr, bol aj posledným predsedom Matice slovenskej pred jej zánikom

– pred deväťdesiatimi rokmi (1927) dala Česko-slovenská národná banka do obehu nové dvadsaťkorunáčky, ktoré mali text v češtine a jazykoch národnosti – po nemecky, maďarsky a rusínsky, iba slovenčina chýbala; po našom proteste bankovku stiahli z obehu

– štyridsať rokov, čo zomrel dramatik doc. MUDr. Ivan Stodola (1888 – 1977); pripomeňme si Čaj u pána senátora, sfilmované diela Jožko Púček a jeho kariéra, Bačovo žena...; na dôchodku žil v Piešťanoch, vilku zanechal ako domov pre tvorbu spisovateľov, spravuje ju Literárny fond

27. marca

– štyristodvadsaťpäť rokov od narodenia Juraja Tranovského (1592 – 1637), autora náboženskej poézie a prvého evanjelického spevníka Cithara sanctorum (Levoča1636)

– pred dvesto osemdesiatimi rokmi sa narodil básnik Augustín Doležal (1737 – 1802)

– stodevďdesiat rokov, čo sa narodil gynekológ Ján Ambro (1827 – 1890), autor prvej slovenskej vedeckej príručky pre „baby“, ako sa kedysi nazývali pôrodné asistentky, keď ženy obyčajne rodili iba s ich pomocou a doma

28. marca

– štyristodvadsaťpäť rokov od narodenia J. A. Komenského (1592 – 1670), svetoznámeho pedagóga, ktorý počas pôsobil aj v Blatnom Potoku na Slovensku

29. marec

– päťstodvadsaťpäť rokov (1492), čo uhorský snem v Budíne zvolil slovenského veľmoža Imricha Zápoľského za palatina Uhorska

30. marca

– dvadsaťpäť rokov od smrti veľkého slovenského matematika Václava Medka (1923 – 1992)

31. marca

– pred sto tridsiatimi piatimi rokmi sa v Skalici narodil katolícky kňaz a spisovateľ prof. Jozef Braneky (1882 – 1962), autor skvelých próz, ktorých námety čerpal v trencianskom archíve

1. apríl

– stodesať rokov od narodenia najznámejšieho slovenského skladateľa operiet a tanečných piesní Gejzu Dusíka (1907 – 1988)

– futbalový reprezentant Róbert Vittek má tridsaťpäť rokov

(jč)